

Investiciono-razvojni fond
Crne Gore A.D.

PRIJEDLOG

Godišnji plan rada za 2022. godinu

SADRŽAJ

I.	UVOD	2
II.	MAKROEKONOMSKO OKRUŽENJE	4
III.	CILJEVI ZA 2022. GODINU	5
IV.	ZADACI.....	6
V.	INSTRUMENTI FINANSIJSKE PODRŠKE.....	11
VI.	UPRAVLJANJE RIZICIMA	13
VII.	MONITORING I NAMJENSKA KONTROLA FINANSIJSKIH PLASMANA.....	16
VIII.	MEĐUNARODNA I DOMAĆA SARADNJA.....	17
IX.	ORGANIZACIJA I LJUDSKI RESURSI.....	28
X.	RAZVOJ INFORMACIONOG SISTEMA	29
XI.	MARKETING STRATEGIJA.....	30
XII.	KORPORATIVNO DRUŠTVENA ODGOVORNOST	33
XIII.	UPRAVLJANJE IMOVINOM	33
XIV.	ZAKLJUČAK.....	36

I. UVOD

Strateški razvojni cilj Crne Gore je održiv i inkluzivan ekonomski rast, koji će doprinijeti smanjenju razvojnog jaza zemlje u odnosu na prosjek EU, oporavku i većoj konkurentnosti privrede, kao i povećanju kvaliteta života svih građana Crne Gore.

Opredjeljenje Vlade Crne Gore je da svoj rad temelji na sedam stubova razvoja i to: zelenoj ekonomiji, digitalnoj transformaciji, regionalnoj saradnji i povezanosti, unaprjeđenju konkurentnosti, socijalnoj zaštiti, društvu jednakih šansi i dobrom upravljanju. Definisani segmenti predstavljaju razvojnu politiku Vlade, oslonjenu na proces EU integracija. U ovom kontekstu, ciljevi Fonda su u funkciji realizacije strateških prioriteta Vlade Crne Gore.

Pandemija COVID-19 je ukazala na ranjivosti crnogorske ekonomije. Crna Gora je među najteže pogođenim zemljama u svijetu tokom 2020. godine, uslijed negativnih efekata COVID-19 pandemije. Pandemija je imala značajan uticaj na ekonomske trendove, tržište rada, privatni sektor – posebno turizam. Prema konačnim podacima MONSTAT-a realna stopa rasta BDP-a Crne Gore u 2020. godini iznosi -15,3%. Međutim tokom 2021. godine ostvaren je snažan oporavak, tako da se očekuje rast crnogorske ekonomije od preko 12%.

U 2021. godini fokus Fonda u prvoj polovini godine dominantno bio na ublažavanju posljedica pandemije u dijelu oslabljene likvidnosti, kako bi se očuvala radna mjesta i pripremila turistička sezona. Uslijed značajnog efekta oporavka crnogorske privrede po osnovu mjera Vlade i uspješne turističke sezone, u narednom periodu se očekuje pokretanje novih investicionih ciklusa, kako bi se podržao rast i razvoj crnogorskih kompanija.

Fokus Fonda tokom naredne godine biće na pružanju podrške privredi u skladu sa prioritetima Vlade Crne Gore. Na osnovu strateške vizije razvoja Crne Gore, prioritetne oblasti su: energija i održiva životna sredina; održiva poljoprivreda i lanac vrijednosti hrane; održivi i zdravstveni turizam; i ICT, pri čemu je ICT horizontalan sektor, jer daje poslovnu i tehnološku podršku ostalim prioritetnim sektorima. Važan korak za stvaranje otporne ekonomije je unaprjeđenje upravljanja prirodnim resursima i klimatska otpornost, što je osnova komparativne prednosti Crne Gore u turizmu i čistoj energiji. Diverzifikacija u okviru turizma i jače veze sa drugim sektorima podržale bi inkluzivniji rast. Podsektori turizma sa većim potencijalom uključuju zdravstveni turizam, ekoturizam, agroturizam i ruralni ugostiteljski sektor, povezujući gastronomiju, kulturnu baštinu i poljoprivredu, čime se stvaraju mogućnosti za zapošljavanje, dalju diverzifikaciju privrede i ulazak na međunarodna tržišta.

Fond će nastaviti i dodatno podržati inkluziju ranjivih segmenata, kao i proširenje preduzetničke baze, naročito u dijelu podrške uključivanju žena, mladih i individualnih poljoprivrednih proizvođača.

Važan fokus za dalji razvoj je i uvažavanje činjenice da je teritorijalna nejednakost razvojni izazov u Crnoj Gori. Postoje značajne razlike između ekonomski i socijalno aktivnog centralnog i primorskog područja u odnosu na sjeverni region, gdje su siromaštvo i nezaposlenost na većem nivou. Ipak, sjeverni region ima neiskorišćeni ekonomski potencijal, posebno u sektoru turizma i poljoprivredne prerade. Strategija regionalnog razvoja identifikovala je zahtjeve za regionalnim ulaganjem u infrastrukturu kako bi se smanjio

ekonomski jaz između sjevernog regiona i ostatka zemlje. Stoga je podrška ravnomjernom regionalnom razvoju kroz razvoj infrastrukture izuzetno značajan mehanizam koji će Fond u saradnji sa resornim ministarstvima i opštinama unaprijediti tokom 2022. godine.

Svi planovi Fonda su bazirani i na integraciji zelene i digitalne tranzicije, koje kao horizontalne komponente imaju uticaja na većinu sektora.

S tim u vezi, ostvarivanje ovih ambicija podrazumijeva kontinuirano unaprijeđenje finansijske i nefinansijske podrške sektoru mikro, malih, srednjih i srednje kapitalizovanih preduzeća, u cilju povećanja potencijala privrednog rasta.

Tokom 2022. godine će se nastaviti sa podrškom prevazilaženju efekata pandemije, sa naglaskom na razvojnu komponentu, koja treba da doprinese uklanjanju strukturne i sektorske neravnoteže, kao i da se prevaziđe problem nedovoljno diverzifikovane proizvodne baze.

Za ostvarenje optimalnih rezultata neophodan je nastavak kvalitetne saradnje sa ministarstvima, drugim državnim organima i opštinama.

Sposobnost Fonda da ostvaruje dugoročno održiv rezultat je bazirana i na saradnji sa međunarodnim finansijskim institucijama u cilju obezbjeđenja dodatnih povoljnih sredstava finansiranja.

U tom smislu, Fond je za narednu 2022. godinu planirao finansijska sredstva za pružanje podrške crnogorskim privrednicima. Uvažavajući analizu utemeljenu na parametrima kao što su: kapital Fonda iz kojeg izvire kreditni potencijal, izvori finansiranja dominantno usmjereni na klimatske projekte, te stepen izraženosti tražnje privrede u planu je da se plasira najmanje 150 mil €. Ovakav plan predstavlja povećanje od 25% u odnosu na plan za prethodnu godinu.

Realizacija navedenih ciljeva i zadataka će se ostvariti kroz pojedinačne Programe podrške za 2022. godinu, koji će se definisati u skladu sa ovim Planom.

II. MAKROEKONOMSKO OKRUŽENJE

Prema konačnim podacima MONSTAT-a, realna stopa rasta BDP-a Crne Gore u 2020. godini iznosi -15,3%. U prvom kvartalu 2021. godine, prema preliminarnim podacima, ostvaren je pad od -6,4%, dok je u drugom i trećem kvartalu ostvaren rast od 19% i 25,8% respektivno, u odnosu na isti period prethodne godine.

U oktobru 2021. godine, prema evidenciji MONSTAT-a, bilo je zaposleno 202.981 lica, što je za 2,2% više u odnosu na prethodni mjesec, i za 22,3% u odnosu na oktobar 2020. godine. Broj nezaposlenih lica u oktobru 2021. godine u odnosu na prethodni mjesec veći je za 2,4%, a u odnosu na isti mjesec prethodne godine veći je za 23,3%.

Ukupna spoljnotrgovinska robna razmjena Crne Gore 10 mjeseci 2021. godine, prema preliminarnim podacima iznosila je 2 381 mil €, što ukazuje na rast od 16,8% u odnosu na isti period prethodne godine. Izvoz robe imao je vrijednost od 339,4 mil €, a uvoz 2.041,6 mil €. U odnosu na isti period prethodne godine izvoz je bio veći za 18,4%, a uvoz veći za 16,6%. Pokrivenost uvoza izvozom iznosila je 16,6% i veća je u odnosu na isti period prethodne godine kada je iznosila 16,4%.

Broj boravaka turista prema preliminarnim podacima, u kolektivnom smještaju, u prvih deset mjeseci 2021. godine iznosio je 677.635, što je za 167,9% više u odnosu na isti period prethodne godine. Ukupno je ostvareno 2,8 miliona noćenja, što je za 214,9% više nego u istom periodu 2020. godine.

Industrijska proizvodnja je u prvih deset mjeseci 2021. godine u odnosu na isti period prethodne godine, zabilježila rast od 5%. Rast proizvodnje je ostvaren u sektoru snabdijevanje električnom energijom, gasom i parom od 13,3% i prerađivačke industrije 5,5%, dok je u sektoru vađenje ruda i kamena zabilježen pad od -23,2%.

Bilansna suma banaka na kraju novembra 2021. godine iznosila je 5.306 mil € i kao takva bilježi rast od 14,6% u odnosu na novembar 2020. godine. U strukturi aktive banaka, u novembru 2021. godine dominantno učešće od 65,5% ostvarili su ukupni krediti, koji su iznosili 3.476,3 mil € i bilježe rast od 7%, u odnosu na novembar 2020. godine. U strukturi pasive, dominantno učešće od 78,7% ostvarili su depoziti. Depoziti u bankama u novembru 2021. godine iznosili su 4.181 mil €, čime je ostvaren rast od 24,3% na godišnjem nivou.

Prosječna ponderisana efektivna aktivna kamatna stopa na ukupno odobrene kredite u novembru 2021. godine iznosila je 5,69%, što predstavlja pad od 0,13 p.p. u odnosu na novembar 2020. godine. Prosječna ponderisana efektivna pasivna kamatna stopa iznosila je 0,34% u novembru 2021. godine i bila je za 0,05 p.p. niža u odnosu na isti period 2020. godine.

Svjetska banka je u novom izvještaju povisila prognozu rasta crnogorske ekonomije za 2021. godinu na 10,8% dok je za narednu, 2022. godinu povećala prognozu rasta na 5,6%. Na osnovu prognoze Evropske banke za obnovu i razvoj očekuje se da će ekonomija Crne Gore porasti za 12,3 % tokom 2021.godine Procjena rasta Međunarodnog monetarnog fonda je na nivou od 7%. Crnogorski bruto domaći proizvod, nakon prošlogodišnjeg pada od preko 15 %, ove će se godine, prema projekcijama Evropske komisije, oporaviti za 10 %. Naredne, 2022. godine, stopa rasta crnogorske ekonomije će biti 6,4 %.

III. CILJEVI ZA 2022. GODINU

Strateški razvojni cilj Crne Gore je održiv i inkluzivan ekonomski rast, koji će doprinijeti smanjenju razvojnog jaza zemlje u odnosu na prosjek EU, oporavku i većoj konkurentnosti privrede, kao i povećanju kvaliteta života svih građana Crne Gore.

U ovom kontekstu, ciljevi Fonda su kreirani u cilju efikasnog sprovođenja ekonomske politike Vlade Crne Gore i podsticanja: ubrzanog privrednog razvoja Crne Gore, dinamiziranja rasta mikro, malih, srednjih i srednje kapitalizovanih privrednih subjekata, ravnomjernijeg regionalnog razvoja, konkurentnosti i likvidnosti privrednih subjekata, proizvodnje i usluga orijentisanih prema izvozu, proizvodnje kojom se smanjuje uvozna zavisnost, finansiranja infrastrukturnih projekata, projekata vodosnabdijevanja, tretmana otpadnih voda i zaštite životne sredine, efikasnog sprovođenja i okončanja procesa privatizacije prodajom kapitala stečenog u procesu svojinske i upravljačke transformacije, kao i podsticanja finansiranja drugih projekata od lokalnog, regionalnog i državnog značaja.

Na osnovu strateške vizije razvoja Crne Gore, primjenom S3 metodologije u okviru Strategije pametne specijalizacije, definisane su četiri prioritne oblasti, i to: energija i održiva životna sredina; održiva poljoprivreda i lanac vrijednosti hrane; održivi i zdravstveni turizam; i ICT, pri čemu je ICT horizontalan sektor, jer daje poslovnu i tehnološku podršku ostalim prioritnim sektorima.

S tim u vezi, ciljevi Fonda direktno proizilaze iz gore navedenog i odnose se na:

- Pобољшanje konkurentnosti privrede, bazirano na zelenoj ekonomiji i digitalnoj transformaciji, razvoju prioritnih sektora, ravnomjernom regionalnom razvoju, unaprjeđenju i modernizaciji poslovanja, osiguravanju likvidnosti mikro, malih i srednjih preduzeća i diversifikaciji ekonomskih aktivnosti.
- Podrška posebnim ciljnim grupama (mladi, početnici u biznisu, žene, visokoškolski, tehnološki viškovi, individualni poljoprivredni proizvođači, zanatlije, osobe sa invaliditetom i slično) u cilju stvaranja uslova za veće zapošljavanje, povećanje radne aktivnosti i mobilnosti radnika, realizovaće se kroz namjenske kreditne linije i uz podršku garantnih šema;
- Unaprjeđenje infrastrukture neophodne za razvoj i povezivanje ruralnih područja; poboljšanje uslova i kvaliteta života za ostanak stanovništva na selu.

Kao i do sada Fond će nastaviti da obezbjeđuje povoljna kreditna sredstva od međunarodnih partnera u saradnji sa Vladom Crne Gore, kao osnov za oporavak i snaženje crnogorske privrede.

Uzimajući u obzir pomenute činjenice i rukovodeći se principima opreznog bankarskog poslovanja, u skladu s regulativom CBCG, finansijski plan za 2022. godinu predviđa da se plasiraju sredstva u iznosu od najmanje 150 mil €. Prethodno, uvažavajući analizu utemeljenu na parametrima kao što su: kapital Fonda iz kojeg izvire kreditni potencijal, izvori finansiranja dominantno usmjereni na klimatske projekte, te stepen izraženosti tražnje privrede.

IV. ZADACI

Definisani prioriteti razvoja crnogorske privrede usmjeravaju aktivnost Fonda ka pružanju podrške sljedećim segmentima:

- Rast i razvoj mikro, malih, srednjih i srednje kapitalizovanih preduzeća, sa posebnom pažnjom na podršku:
 - Ključnim razvojnim sektorima kao što su: industrija, poljoprivreda i usluge, prvenstveno turističke
 - Održavanju i/ili poboljšanju likvidnosti
- Inkluzivni rast i razvoj kroz podršku preduzetništvu i posebnim ciljnim grupama (mladi, početnici u biznisu, žene, visokoškolci, tehnološki viškovi, individualni poljoprivredni proizvođači, zanatlije);
- Zelena ekonomija i digitalna tranzicija
- Podrška infrastrukturnim projektima u cilju unaprjeđenja kvaliteta života i ravnomjernog regionalnog razvoja.

Podrška mikro, malim, srednjim i srednje kapitalizovanim preduzećima

1. Ulaganja u prioritetne sektore crnogorske ekonomije

Sektor mikro, malih i srednjih preduzeća je glavni pokretač ekonomskog rasta i razvoja budući da zapošljava preko 75% od ukupnog broja zaposlenih i predstavlja 99,8% od ukupnog broja preduzeća u Crnoj Gori.

U skladu sa strategijom pametne specijalizacije, definisane su četiri prioritetne oblasti daljeg rasta i razvoja: energija i održiva životna sredina; održiva poljoprivreda i lanac vrijednosti hrane; održivi i zdravstveni turizam; i IKT, pri čemu je IKT horizontalan sektor, jer daje poslovnu i tehnološku podršku ostalim prioritetnim sektorima. Takođe, u skladu sa Programom ekonomskih reformi za period 2021-2023, ključni razvojni sektori su industrija, poljoprivreda i usluge, prvenstveno turističke. Navedeno ukazuje na perspektive daljeg rasta i razvoja crnogorske privrede, a samim tim i na fokus finansijske podrške Fonda.

Poljoprivreda predstavlja jedan od strateških razvojnih sektora u Crnoj Gori. Njeno učešće u BDP-u je u 2020. godini iznosilo 7,6%. Ekonomski značaj ogleda se i u učešću poljoprivrede u zapošljavanju radne snage, budući da je na porodičnim poljoprivrednim gazdinstvima angažovana gotovo četvrtina ukupno zaposlenih u Crnoj Gori. Pored toga, poljoprivreda ima i druge važne uloge: osnova je za cjelokupan lanac vrijednosti hrane (prehrambenu industriju i povezane sektore); doprinosi razvoju turizma; podstiče razvoj brojnih drugih sektora (proizvodnja opreme, mehanizacije, ali i održiv razvoj i ublažavanje depopulacije seoskih područja); doprinosi borbi protiv siromaštva i važan je činilac u očuvanju tradicije i ukupnog kulturnog naslijeđa

crnogorskog sela. Glavni cilj poljoprivredne politike Crne Gore je unaprjeđenje konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje, poboljšanje uslova života u ruralnim područjima i održivo korišćenje raspoloživih resursa. Osnovne prepreke za jačanje konkurentnosti sektora proizvodnje hrane u Crnoj Gori su: niska produktivnost po jedinici površine, nepovoljna starosna struktura u ruralnim područjima, nerazvijena ruralna infrastruktura, kao i nepostojanje adekvatnog oblika udruživanja poljoprivrednih proizvođača u većini sektora poljoprivredne proizvodnje.

U cilju prevazilaženja izazova i pospešivanja rasta i razvoja u ovom sektoru Fond će obezbijediti podršku investicijama u sektoru poljoprivrede i proizvodnje hrane, kako bi se obezbijedila nabavka specijalizovane mehanizacije, stočnog fonda, izgradnja i rekonstrukcija objekata za primarnu proizvodnju, nabavka opreme za preradu, uvođenje novih tehnologija i inovacija, te otvaranje novih tržišnih mogućnosti i sl.

Komplementarnost razvoja i integracije sektora poljoprivrede i proizvodnje hrane, sa sveobuhvatnim brendiranjem Crne Gore kao turističke destinacije, neophodno je za dostizanje optimalnih nivoa iskorišćenosti i doprinosa crnogorskoj privredi.

U skladu sa Programom ekonomskih reformi 2021-2023 u novonastalim okolnostima uzrokovanim posljedicama pandemije virusa COVID-19, kreirana je mjera »Održivi turizam u novoj realnosti« koja je usmjerena ka efikasnijem uspostavljanju održive komponente (zeleni rast uz digitalizaciju) turističkog razvoja (unaprjeđenje ponude). Mjera se odvija uz poštovanje principa održivosti (Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. godine, UN Agenda za održivi razvoj do 2030. godine - Ciljevi održivog razvoja UN, EU Green Deal), stvara uslove za ravnomjernu turističku ponudu sa regionalnog aspekta, omogućava povećanje broja novootvorenih radnih mjesta (veliki broj mladih i žena – porodični biznisi) i smanjenje migracija iz sjevernog regiona ka primorskom regionu, uz podizanje nivoa životnog standarda stanovništva (Nacionalna strategija zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa, Ciljevi održivog razvoja UN i preporuke Evropske komisije).

Fond, kao nacionalna razvojna institucija, će biti posvećen pružanju finansijske podrške kako bi se u što kraćem roku ostvarili očekivani efekti navedene mjere, a u cilju razvoja zelenog turizma, uz poboljšanje efikasnosti korišćenja resursa (cirkularna ekonomija) i intenziviranje primjene novih tehnologija/digitalizacije.

Navedenom mjerom se takođe daje podrška produženju trajanja turističke sezone čime će se podsticati veća iskorišćenost smještajnih kapaciteta, uz stvaranje preduslova za kontinuirano otvaranje novih radnih mjesta.

Sve gore navedeno je takođe i u službi smanjenja uvozne zavisnosti, tj. poboljšanja spoljnotrgovinskog bilansa. Dalje unaprjeđenje, tj. smanjenje uvozne zavisnosti i povećanje izvoza, bazirano je na strateškim i operativnim ciljevima Industrijske politike. Shodno tome, jedna od ključnih aktivnosti Fonda će biti pružanje podrške privredi za uvođenje novih tehnologija i ulaganja u proizvodnju i preradu, povećanje kapaciteta i zadovoljavanje standarda i sertifikata, čime bi se osigurao stabilan kvalitet proizvodnje na dugi rok i obezbijedilo veće učešće na domaćem i stranom tržištu. Podrška investicijama u sektorima industrije, mjerama savremenih tehnologija i njihovoj primjeni, posebno u sektoru prerađivačke industrije, doprinijeće efikasnosti ulaganja i podsticanju proizvodnje ka višim fazama prerade.

U skladu sa utvrđenim prioritetima i akcionim planovima za sprovođenje Industrijske politike 2019-2023. godina i Strategije MMSP 2018-2022. godina, kroz Program za unaprjeđenje konkurentnosti privrede,

nastaviće se saradnja sa Ministarstvom ekonomskog razvoja kroz programske linije namijenjene modernizaciji kapaciteta i unaprjeđenju tehnologije, koje se u kontinuitetu sprovode od 2016. godine, putem investicija u opremu i tehničko-tehnološku opremljenost, čiji je cilj jačanje konkurentnosti privrednih subjekata, kroz usvajanje novih tehnologija, kako bi se omogućilo osavremenjavanje proizvodnih procesa.

Ova vrsta podrške ima za cilj povećanje konkurentnosti privrednih subjekata, unapređenje njihovog poslovanja i povećanje proizvodnje, internacionalizaciju, smanjenje uvoza, kao i kreiranje novih radnih mjesta kroz investicije u opremu. Investicije u nove ili proširivanje postojećih industrijskih kapaciteta, kao i investiranje u inovacije i IKT tehnologiju i modernizaciju industrije, doprinijeće povećanju kvaliteta i kvantiteta proizvodnje, čime će se unaprijediti poslovne performanse i doprinijeti potrebnoj diverzifikaciji proizvodnog asortimana.

2. Podrška preduzećima kroz održavanje i/ili poboljšanje likvidnosti

Upravljanje likvidnošću u uslovima pandemije koronavirusa je dobilo potpuno novu dimenziju s obzirom na činjenicu da je veliki broj privrednih subjekata trpio posledice potpunog ili djelimičnog prestanka aktivnosti u određenom periodu, dok je i nakon reaktiviranja zabilježen značajan pad tražnje, posebno u sektoru turizma, što ukazuje na neophodnost značajna finansijske podrške u cilju očuvanja radnih mjesta i održavanja poslovanja.

Uloga Fonda je bila izuzetno značajna tokom 2020. i 2021. godine u saniranju problema nelikvidnosti. Zahvaljujući uspješnoj turističkoj sezoni, ovaj izazov je značajno umanjen, ali je kontinuirana pažnja i dalje potrebna. Fond je od početka pandemije korona virusa u crnogorsku privredu plasirao preko 400 mil €.

U cilju preveniranja nemogućnosti izmirenja obaveza u kratkom roku, tj. nelikvidnosti preduzeća, te važnosti očuvanja velikog broja firmi i zaposlenih u istima, Fond će nastaviti sa pružanjem podrške MMSP kroz održavanje i/ili poboljšanje likvidnosti preduzeća.

U tom pravcu Fond je kreirao posebne kreditne linije koje omogućavaju rješavanje problema nelikvidnosti i to kroz kratkoročne kredite i druge instrumente.

Naime, kroz kratkoročne kredite-factoring finansiranje, crnogorskim privrednicima se pruža mogućnost da naplate svoja potraživanja za prodatu robu ili izvršenu uslugu prije dospjeća za naplatu. Ovo je posebno važno za one privrednike kojima je skraćenje roka naplate potraživanja ponekad od presudne važnosti za nastavak poslovanja (mali proizvođači, individualni poljoprivrednici itd).

Pored factoringa, koji je prepoznat kao jedan od najboljih proizvoda za prevazilaženje problema (ne)likvidnosti, Fond nudi i niz drugih proizvoda u zavisnosti od potrebe preduzeća (finansiranje trajnih obrtnih sredstava, refinansiranje postojećih kreditnih zaduženja preduzeća kod komercijalnih banaka, kratkoročni krediti, krediti za pripremu turističke i poljoprivredne sezone i slično).

Razvoj preduzetništva kroz podršku posebnim ciljnim grupama

Promovisanje preduzetništva i kreiranje programa podrške za posebne ciljne grupe postalo je jedna od ključnih politika sa ciljem da se smanje nezaposlenost i kreiraju nova radna mjesta. To se odnosi na podršku za zapošljavanje i samozapošljavanje mladih, žena, individualnih poljoprivrednih proizvođača i ostalih grupa koje zahtijevaju posebnu pažnju, te se za iste kreiraju posebni uslovi za otpočinjanje i održavanje sopstvenog biznisa.

U Crnoj Gori je prepoznat potencijal angažovanja žena i mladih kao preduzetnika, tako da su dostupni različiti modeli finansijske i nefinansijske podrške. Međutim i pored izraženih pozitivnih aspiracija i popularnosti koju poziv preduzetnika uživa u društvu, broj mladih koji se opredjeljuju za samozapošljavanje je mali. Prisutna su razna ograničenja, uključujući i rizike s kojima se suočavaju prilikom otpočinjanja sopstvenog biznisa i razmatranja preduzetničkog poziva kao moguće karijere. Mladi i žene u Crnoj Gori su suočeni sa specifičnim izazovima u startovanju biznisa, a koji se uglavnom odnose na nedostatak: vještina za preduzetnički poziv, adekvatnog obrazovanja, radnog iskustva i finansijskih sredstava za započinjanje biznisa.

Fond će poseban fokus u narednom periodu imati na inkluzivnom rastu i razvoju koji uključuje promovisanje samozapošljavanja žena u cilju njihovog ekonomskog osnaživanja i eliminisanja identifikovanih prepreka za započinjanje sopstvenog biznisa. Žene i mladi koji imaju potencijala da započnu sopstveni biznis biće i u narednom periodu podržani sa beskatnom kreditnom linijom.

Finansijska pomoć individualnim poljoprivrednim proizvođačima predstavlja preduslov ravnomjernog regionalnog razvoja, jer poljoprivreda predstavlja značajan izvor prihoda, posebno stanovništva sjevernog regiona. Osim toga sektor poljoprivrede ima važnu ulogu u ekonomiji Crne Gore, sa značajnim učešćem u bruto domaćem proizvodu (7%), uključujući ribarstvo i šumarstvo. Poljoprivreda je šansa da se otvaraju nova radna mjesta, zato je neophodno raznim instrumentima, uključujući i agrarnu politiku, postaviti poljoprivredu kao biznis a ne kao socijalnu ili dopunsku djelatnost. U narednom periodu će to svakako dobiti posebno na značaju, u cilju povećanja održivosti crnogorske privrede i smanjenja uvozne zavisnosti.

Osim toga, analiza prepreka za iniciranje preduzetničkih ideja je ukazala na nedostatak kolaterala kao jednu od glavnih barijera za dobijanje finansijske podrške, a samim tim i za realizaciju poslovne ideje. Taj problem je djelimično riješen, posebno u oblasti poljoprivrede, jer je poljoprivrednicima omogućeno korišćenje kolaterala na ruralnom području. Takođe, počev od 2020. godine dostupni su novi instrumenti koji se realizuju kao podrška posebnim ciljnim grupama i to u vidu garantnih šema kroz programe COSME i EaSI.

Mehanizmi podrške koje pruža Fond su od naročitog značaja, obzirom da komercijalne banke, zbog stepena rizika i neadekvatnog kolaterala potencijalnih klijenata, nijesu spremne da aktivnije podrže ovu kategoriju preduzetnika.

Očekujemo takođe da će Fond, kroz buduću saradnju sa Kreditno garantnim fondom, biti u mogućnosti dodatno da osnaži podršku ovom segmentu.

- *Podsticaj održivom razvoju kroz zelenu i digitalnu tranziciju*

Prethodno utvrđeni cilj smanjenja gasova sa efektom staklene bašte - da se do 2030. godine ostvari smanjenje od 30% u odnosu na referentnu 1990. godinu, a na koji se Crna Gora obavezala, ostvaren je 2018. godine. Ovaj cilj je, između ostalog, ostvaren preduzimanjem efikasnih mjera za unaprjeđenje industrijskih tehnologija, sprovođenjem mjera energetske efikasnosti i povećanjem učešća energije dobijene iz obnovljivih izvora u ukupnoj bruto godišnjoj potrošnji. Dalje značajno smanjenje GHG emisija zavisice od složenih strukturnih promjena, prije svega u energetsom sektoru, ali i u razvoju zelenih industrija, za šta će biti potrebna ulaganja od 1.754 milijarde eura, projektovana do 2030. godine.

U posljednjoj reviziji Nacionalno utvrđenog doprinosa (NDC), koja je usvojena ove godine, Crna Gora postavlja novi cilj smanjenja gasova sa efektom staklene bašte od 35% do 2030. godine.

U saradnji sa međunarodnim finansijskim partnerima, Fond će tokom 2022. godine aktivno raditi na implementaciji programa podrške klimatski održivim projektima, koji se baziraju na: proizvodnji obnovljive energije, energetske efikasnosti u relevantnim sektorima (poljoprivreda, turizam, proizvodnja i prerada), saobraćaj, efikasnost prilikom korišćenja resursa (voda, šume), upravljanje otpadom i sl.

Shodno navedenom u narednom periodu jako je važno identifikovati projekte i pružiti podršku integraciji rješenja koja podržavaju zelenu tranziciju i digitalnu transformaciju. To naročito dobija na značaju nakon povećanja ambicija na klimatskom polju predstavljenih Evropskim zelenim planom, koje se odnose na povećano učešće čiste energije, energetske efikasnosti, pametne mobilnosti i forsiranje investicija u ekološki održivu poljoprivredu i očuvanje biodiverziteta.

Podrška infrastrukturnim projektima u cilju unapređenja kvaliteta života i uravnoteženog regionalnog razvoja

Važan segment za dalji razvoj cmogorske privrede je i uvažavanje činjenice da je teritorijalna nejednakost razvojni izazov u Crnoj Gori. Postoje značajne razlike između ekonomski i socijalno, aktivnog, centralnog i primorskog područja, u odnosu na sjeverni region, gdje su siromaštvo i nezaposlenost na većem nivou. Ipak, sjeverni region ima neiskorišćeni ekonomski potencijal, posebno u sektoru turizma i poljoprivredne prerade. Strategija regionalnog razvoja identifikovala je zahtjeve za regionalnim ulaganjem u infrastrukturu, kako bi se smanjio ekonomski jaz između sjevernog regiona i ostatka zemlje. Stoga je podrška ravnomjernom regionalnom razvoju kroz razvoj infrastrukture izuzetno značajan mehanizam koji će Fond u saradnji sa nadležnim ministarstvima i opštinama unaprijediti tokom 2022. godine.

Opšti cilj programa je podsticanje ekonomskog razvoja kroz pružanje podrške u poboljšanju poslovnog okruženja i stvaranju novih ekonomskih područja, gdje su uslovi za poslovanje bili neadekvatni.

To nas dovodi do specifičnih oblasti djelovanja koje se odnose na: poboljšanje uslova života stanovnika u urbanim i ruralnim područjima širom zemlje, kroz poboljšanu i modernizovanu javnu infrastrukturu;

ublažavanje negativnih trendova unutrašnjih migracija i podsticaj regionalnom razvoju; jačanje socijalne i poslovne kohezije između urbanih i ruralnih područja; podsticaj razvoja poljoprivrede i turizma kao glavnih sektora ekonomije u ruralnim područjima, kulturnim i istorijskim mjestima; zaštitu životne sredine i stvaranje životnog okruženja pogodnog za održivi razvoj.

U okviru ovog segmenta djelovanja, podrška bi se pružala razvoju komunalne infrastrukture, poboljšanju uslova za život i biznis, poboljšanju kvaliteta životne sredine, podsticanju "zelene" ekonomije i uticaj na energetska efikasnost, razvoju preduzetništva i približavanju javnih usluga ljudima iz ruralnih područja.

Osim navedenog fokus je kreiranje optimalnog ambijenta za privlačenje domaćih i stranih investicija što se u određenoj mjeri smatra i preduslovom daljih investiranja, u cilju sveukupnog razvoja i kreiranja novih radnih mjesta.

V. INSTRUMENTI FINANSIJSKE PODRŠKE

Dinamično okruženje uslovljeno neizvjesnošću trajanja pandemije koronavirusa nameće potrebu da se konstantno analiziraju potrebe tržišta i u skladu sa tim poboljšavaju postojeći ali i kreiraju novi instrumenti podrške.

Portfolio koji je na raspolaganju se odnosi na:

- kratkoročne kredite;
- srednjoročne kredite;
- dugoročne kredite.

Kratkoročnim kreditima se finansiraju tekuća aktivnost i likvidnost preduzeća kroz otkup potraživanja (faktoring finansiranje). Njihova je ročnost do godinu dana, i pretežno se koriste za pripremu turističke ili poljoprivredne sezone, kao i za sve one potrebe kojima se održava likvidnost preduzeća.

Srednjoročni krediti su namijenjeni finansiranju potreba privrede koje zahtijevaju ročnost od jedne do pet godina.

Dugoročni krediti su krediti čija je ročnost preko pet godina, i kojima se često finansiraju veće investicije i razvojni projekti. Ovi krediti mogu biti namijenjeni za ulaganja u investicione projekte i projekte od strateškog značaja za privredu.

Fond će nastaviti da koristi COSME i EaSI garantne šema, a takođe se očekuje da će Fond, kroz buduću saradnju sa Kreditno garantnim fondom, biti u mogućnosti dodatno da osnaži podršku crnogorskim privrednicima.

Osim navedenih instrumenata podrške rastu i razvoju crnogorske privrede, realizovaće se i ostali instrumenti u skladu sa prioritetima (grantovi, subvencije i sl.)

Uslovi po kojima će se realizovati instrumenti u 2022. godini će biti preciznije definisani u okviru pojedinačnih kreditnih linija za 2022. godinu.

Kamatna stopa je i instrument promovisanja prioriternih djelatnosti i nivoa investicione aktivnosti. U skladu sa tim, stimulacije tj. umanjenja kamatnih stopa će se odobravati u skladu sa prioritetima i mogućnostima.

Fond će i u narednom periodu obezbijediti posebne uslove za one subjekte koji projekte realizuju u opštinama sjevernog regiona i u opštinama koje su ispod prosjeka razvijenosti na nivou Crne Gore. Pored posebno definisanih uslova za opštine koje su ispod prosjeka razvijenosti i opštine sjevernog regiona, Fond će definisati i stimulacije za ove opštine, ali i za one subjekte koji realizacijom projekta planiraju da zaposle više novih lica bez obzira na regionalnu pripadnost projekta.

Stimulacija će se ogledati u smanjenju kamatne stope.

Kreditna podrška sektoru MMSP, preduzetnicima i srednje kapitalizovanim preduzećima posredstvom i uz učešće poslovnih banaka realizuje se na osnovu potpisanog Protokola o poslovnoj saradnji sa svim bankama u Crnoj Gori, koje su iskazale svoj interes i spremnost da učestvuju u ovim aktivnostima.

Osnovna razlika između pomenuta dva aranžmana je u tome što za klijente koji svoje kreditne aranžmane realizuju posredstvom i uz garanciju poslovnih banaka, banka snosi kompletan kreditni rizik, sama definiše instrumente obezbjeđenja sa krajnjim korisnicima, ali se pridržava uslova kreditiranja definisanih kreditnom politikom Fonda.

Kreditni uslovi po kojima će se realizovati instrumenti Fonda za 2022. godinu, ka krajnjem korisniku, su sljedeći:

- Iznos kredita do 5 mil €;
- Rok otplate kredita do 15 godina (uključujući mogućnost korišćenja grejs perioda);
- Grejs period do 5 godine;
- Proporcionalan sistem obračuna kamata prilagođen potrebama privrede i održivosti Fonda

Izuzetno, maksimalni iznos kredita/factoringa biće na nivou do 10 mil€, uz uvažavanje limita izloženosti definisanih aktima Fonda.

Za sve projekte koji su od posebnog značaja i/ili zahtijevaju bilo kakva odstupanja od gore navedenih kriterijuma i limita izloženosti, tražiće se posebno odobrenje od strane osnivača.

Poštujući principe dosadašnjeg poslovanja, sljedeće djelatnosti neće biti predmet podrške ni u 2022. godini:

- Proizvodnja i prodaja vojne opreme ili usluga;
- Građevinarstvo u cilju prodaje stambenih jedinica;
- Učešće u projektima kojima se krše međunarodno priznata prava radnika, uključujući bezbjednost na radu, pravila i procedure u Crnoj Gori;
- Bilo koja aktivnost koja se smatra nezakonitom ili štetnom po okolinu i opasnom za ljudsko zdravlje;
- Bankarstvo i osiguranje;
- Trgovina valutama i hartijama od vrijednosti;
- Nemoralne i nelegalne aktivnosti.

VI. UPRAVLJANJE RIZICIMA

Konstantan rast portfolija plasmana Fonda tokom poslednjih godina, povećava značaj regularnih procjena rizika i adekvatnog monitoringa portfolija.

S obzirom na zakonom definisanu djelatnost, Fond se u svom poslovanju susrijeće sa različitim vrstama rizika koji mogu imati negativan uticaj na finansijski rezultat i kapital. S tim u vezi, adekvatan sistem upravljanja rizicima predstavlja ključ dugoročnog uspjeha i održivosti institucije, a sve u cilju minimiziranja rizika u poslovanju i naravno uz ispunjenje definisane misije.

Prepoznajući ove intencije, Fond je u svoje poslovanje uveo kulturu upravljanja rizicima, kao način za efikasan rast i razvoj svih aspekata poslovanja u budućnosti.

Fond u svom poslovanju koristi koncept upravljanja rizicima u skladu sa regulativom koju je propisala Centralna banka Crne Gore, ali i u skladu sa najboljom bankarskom praksom.

Iako je u svom poslovanju izložen većem broju rizika, Fond je prepoznao potrebu aktivnog upravljanja posebno sledećim vrstama rizika: kreditni rizik, rizik likvidnosti, rizik kamatne stope i operativni rizik. Upravljanje ovim rizicima je od presudnog značaja, jer se neadekvatnom procjenom i kontrolom rizika i po samo jednom pojedinačnom plasmanu ili transakciji može ugroziti finansijski sistem Fond.

Upravljanje kreditnim rizikom predstavlja ključnu komponentu sveobuhvatnog sistema upravljanja rizicima i od presudnog je značaja za dugoročan uspjeh, Kreditni rizik je osnovni rizik sa kojim se Fond u svom poslovanju suočava i u 2022. godini će nastaviti da mu se posvećuje posebna pažnja. Ovo se ostvaruje na način što se kreditnim rizikom upravlja na individualnom nivou i na portfolio nivou.

Na individualnom nivou, sveobuhvatna i temeljna procjena rizičnog profila svakog dužnika podrazumijeva prikupljanje dovoljno relevantnih informacija o zajmotražiocu i razmatranje glavnih faktora i to: namjena plasmana i izvori otplate, sposobnost servisiranja kredita u predviđenom roku otplate, dinamika i izvori otplate kredita, finansijsko stanje korisnika kredita u poslednje tri godine uključujući i dostupne podatke za tekuću godinu, osjetljivost na promjene ekonomskih i tržišnih uslova, kreditna istorija zajmotražioca, trenutna kreditna sposobnost kao i procjena kreditne sposobnosti u budućnosti na osnovu projekcije budućih gotovinskih tokova u različitim scenarijima, stanje u sektoru privrede u okviru koje zajmotražilac posluje, njegov položaj u sektoru i adekvatnost i kvalitet sredstava obezbjeđenja, posebno sa aspekta utrživosti kolaterala.

Na portfolio nivou sistem za upravljanja kreditnim rizikom podrazumijeva praćenje strukture i kvaliteta cjelokupnog portfolija.

Koncentracija kreditnog rizika može se manifestovati na više načina i javlja se kad god postoji više kredita sa sličnim karakteristikama. Koncentracija kreditnog rizika podrazumijeva da portfolio sadrži veće izloženosti prema: jednom dužniku, grupi povezanih lica, određenom sektoru privrede, geografskom regionu, stranoj zemlji ili grupi zemalja čije su ekonomije povezane, vrsti proizvoda (vrsti plasmana), vrsti kolaterala. Visok

nivo koncentracije izloženosti prema nekoj od gore navedenih kategorija, može imati negativne efekte na prihode i kapital Fonda u slučaju problema unutar tako definisanih skupova.

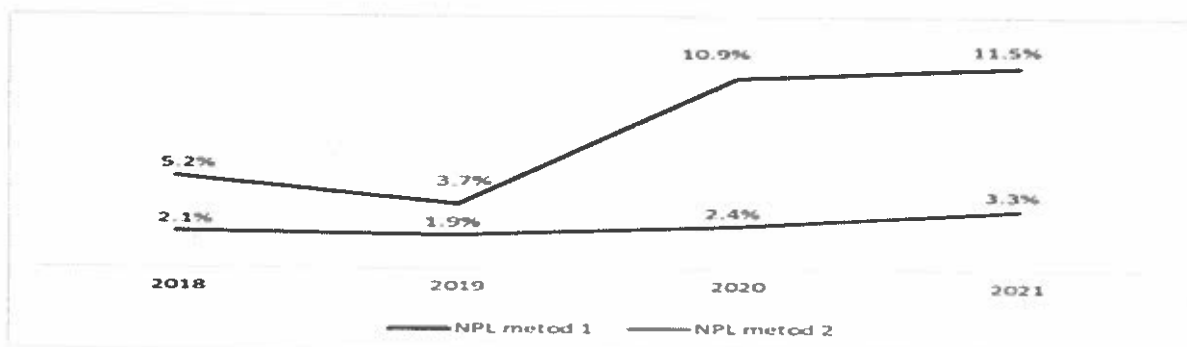
Rizik likvidnosti predstavlja vjerovatnoću da Fond neće moći obezbijediti dovoljno novčanih sredstava za izmirenje obaveza u trenutku njihove dospelosti ili vjerovatnoću da će za izmirivanje dospjelih obaveza morati pribavljati novčana sredstva uz značajne troškove. Adekvatnim planiranjem novčanih priliva i odliva i sveobuhvatnim upravljanjem rizicima obezbjeđuje se likvidnost finansijskog sistema Fonda.

Rizik kamatne stope predstavlja negativan uticaj promjene kamatnih stopa na finansijski položaj Fonda. U skladu sa strateškim opredjeljenjem Fonda, održavaće se umjereni nivo izloženosti ovoj vrsti rizika.

Operativni rizik predstavlja rizik od gubitaka koji nastaju zbog neadekvatnih procedura i neuspjelih internih procesa, ljudskog faktora, sistemskih ili eksternih događaja. Kako je Fond u prethodnom periodu usvojio Pravilnik koji definiše upravljanje operativnim rizikom i njegovo svođenje na najmanju moguću mjeru, to će se njegova stroga primjena nastaviti i u 2022. godini.

Imajući u vidu da je kreditni rizik dominantan rizik u poslovanju Fonda, poseban izazov u njegovom upravljanju uslijedio je tokom 2020. godine pojavom pandemije koronavirusa, koja je uzrokovala pad ekonomske aktivnosti i smanjenje mogućnosti privrednika da uredno servisiraju svoje obaveze prema povjericima. Značajan broj privrednika, posebno iz sektora turizma i ugostiteljstva, kao i ostalih vezanih sektora koji su značajno bili pogođeni pandemijom, suočio se sa problemima u poslovanju i pristupio restrukturiranju svojih kreditnih zaduženja, a u skladu sa mjerama CBCG i zaključcima Vlade Crne Gore. S druge strane, Fond je pružio snažnu kreditnu podršku subjektima u cilju očuvanja njihove privredne aktivnosti, preuzimajući određeni kreditni rizik kao posljedicu neizvjesnih uslova poslovanja.

Imajući u vidu značajan udio klijenata iz sektora turizma i ugostiteljstva, poljoprivredne proizvodnje, kao i ostalih vezanih sektora u kreditnom portfoliju Fonda nivo nekvalitetnih plasmana (NPL) je zabilježio rast u 2020. godini što se može vidjeti u narednom dijagramu na kojem su predstavljene 2 metode kalkulacije NPL, pri čemu se NPL metod 1 bazira na klasifikaciji Centralne banke Crne Gore, a NPL metod 2 se bazira na broju dana kašnjenja, uz razliku posebno naglašenu u uslovima gdje je značajan dio portfolija reprogramiran usljed efekata pandemije COVID-19.

Pandemija i pad ekonomske aktivnosti je uticao na kašnjenje u otplati kredita i potrebu restrukturiranja kreditnih zaduženja, kako klijenata koji posluju u ugroženim sektorima, tako i klijenata koji su već imali određene poteškoće u poslovanju, a koji su pojavom COVID-19 produbili i ugrozili redovno poslovanje.

Značajna razlika koja postoji između 2 prikazane metode u 2020. i 2021. godini rezultat je restrukturiranja značajnog dijela portfolija Fonda čime su postigla urednost plaćanja kreditnih obaveza klijenata uvođenjem grejs perioda ili kroz druge vidove restrukturiranja, dok su klasifikacije kredita ostale neizmijenjene ili pogoršane usljed povećanog kreditnog rizika

Značajno povećanje kreditnog rizika imalo je za rezultat uvođenje niza mjera krajem 2020. godine, kroz Operativni plan koji je Fond usvojio u skladu sa preporukama CBCG, a koje su se primjenjivale tokom 2021.godine, poput smanjenja maksimalnog iznosa kreditne podrške, maksimalne kreditne izloženosti klijenata kod Fonda, smanjenje rizika koncentracije, smanjenje postojećih velikih izloženosti i dr.

Imajući u vidu da se očekuje da 2022. bude godina ekonomskog oporavka crnogorske privrede, te da se očekuje i značajnija investiciona aktivnost i kreditna tražnja za finansiranjem iste, Fond će primjenjivati sljedeće limite u kreditiranju:

- Izloženost Fonda prema jednom licu ili grupi povezanih lica ne može iznositi više od 10% sopstvenog kapitala Fonda, pri čemu za određene klijente, po diskrecionoj ocjeni Fonda, maksimalna izloženost može iznositi najviše 20% sopstvenog kapitala Fonda, posebno cijeneći kreditni bonitet klijenta, kapitalizovanost, kolateralizaciju plasmana i druge relevantne faktore;
- Izloženost Fonda prema jednom licu ili grupi povezanih lica po osnovu kredita za realizaciju projekta od lokalnog, regionalnog ili državnog značaja, može prelaziti prethodno definisan limit od 20% kapitala Fonda, ali najviše do 50% sopstvenog kapitala Fonda i može se odobriti samo uz saglasnost Vlade Crne Gore;
- Ukupan iznos 20 najvećih izloženosti Fonda, isključujući izloženosti kredita za finansiranje projekata od lokalnog, regionalnog i državnog značaja, može iznositi najviše 250% kapitala Fonda.
- Ukupan iznos velikih izloženosti ne može biti veći od 500% sopstvenog kapitala Fonda;
- Izloženost Fonda prema poslovnoj banci (kreditni plasirani preko poslovnih banaka, bez depozita) ne može iznositi više od 25% sopstvenog kapitala Fonda.

Predloženi limiti izloženosti Fonda prema jednom licu ili grupi povezanih lica su konzervativni imajući u vidu regulatorne zahtjeve CBCG prema kreditnim institucijama u skladu sa kojim izloženost kreditne institucije prema jednom licu ili grupi povezanih lica ne smije da prelazi 25% osnovnog kapitala kreditne institucije.

Fond će i u narednoj godini aktivno upravljati rizicima, posebno kreditnim rizikom, vodeći računa o ispunjavanju svoje zakonom definisane uloge, kroz pružanje snažne finansijske podrške crnogorskoj privredi.

VII. MONITORING I NAMJENSKA KONTROLA FINANSIJSKIH PLASMANA

Tokom 2022. godine, kao i u prethodnom periodu, nastaviće se sa kontrolom namjenskog korišćenja finansijskih plasmana u skladu sa procedurama i internim aktima Fonda.

Odobrena kreditna sredstva se moraju utrošiti namjenski. Namjena sredstava u pogledu strukture (osnovna/obrotna) definisana je uslovima finansijske podrške Fonda.

Korisnici finansijskih sredstava obavezni su da, u skladu sa Ugovorom koji zaključuju sa Fondom, omoguće predstavnicima Fonda nesmetanu kontrolu i obezbijede zahtijevanu dokumentaciju za vršenje kontrole.

Sadržaj i postupak kontrole namjenske upotrebe finansijskih sredstava zavisi od toga da li se finansijska sredstva odobravaju direktno ili posredstvom i uz garancije poslovnih banaka, kao i od samog načina realizacije sredstava kredita.

Kontrola namjenskog korišćenja sredstava se vrši nakon realizacije odobrenih sredstava u rokovima koji su predviđeni internim aktima Fonda.

Rastući intenzitet kreditne aktivnosti, a time i rast kreditnog portfolija sa pomjeranjem strukture portfolija u korist direktnih kreditnih plasmana u odnosu na plasmane realizovane posredstvom poslovnih banaka, uslovljava intenziviranje svih aktivnosti praćenja, mjerenja i kontrole kreditnog rizika kako bi se osigurala konstantna finansijska stabilnost Fonda.

Monitoring u vezi sa bilo kojim klijentom podrazumijeva set aktivnosti, od momenta odobrenja kredita do konačne otplate ili do konačnog ispunjenja bilo koje druge obaveze prema Fondu, što omogućava kontinuirano praćenje i kontrolu odobrenih finansijskih plasmana.

Cilj je da se sagledaju performanse kako cjelokupnog portfolija, tako i svakog pojedinačnog kredita. Suština praćenja ukupnog portfolija je ostvarivanje kreditne politike i politike likvidnosti Fonda, profitabilnosti i adekvatnosti kapitala.

Praćenje pojedinačnih plasmana je značajno sa aspekta blagovremenog konstatovanja problema u servisiranju dugova od strane korisnika i preduzimanja korektivnih akcija u cilju relativizacije kreditnih rizika.

U skladu sa Odlukom o minimalnim standardima za upravljanje rizicima u poslovanju IRF CG, uspostavljen je sistem praćenja strukture i kvaliteta različitih djelova kreditnog portfolija u skladu sa prirodom, veličinom i kompleksnošću ukupnog portfolija Fonda.

Izrađen je interni akt "Opšta pravila i procedura za praćenje portfolija Fonda" koji definiše aktivnosti koje Fond preuzima u cilju praćenja kako ukupne strukture i kvaliteta kreditnog portfolija, tako i praćenja pojedinačnih finansijskih plasmana.

Navedena procedura propisuje prikupljanje i praćenje svih relevantnih informacija koje bi mogle upućivati na povećanje rizičnosti plasmana i kolateralu, kao i izvještavanje svih lica uključenih u proces upravljanja kreditnim rizikom o tim informacijama, kako bi se vršila ponovna procjena rizičnosti plasmana.

VIII. MEĐUNARODNA I DOMAĆA SARADNJA

Strateške odrednice ekonomskog razvoja crnogorske privrede su osnov za kreiranje programa podrške Fonda i u tom kontekstu su sve aktivnosti usmjerene ka kreiranju novih radnih mjesta i pomaganju ključnih oblasti crnogorske ekonomije u smislu dinamičnijeg ekonomskog rasta i sveobuhvatnosti razvoja.

Finansiranje rasta i razvoja predstavlja integrisani pristup obezbjeđivanju sredstava baziran na mobilisanju sopstvenih izvora, međunarodnih izvora, kao i maksimiziranju iskorišćenosti inovativnih izvora i mehanizama finansiranja.

Uloga Fonda je podrška rastu i razvoju crnogorske privrede, u saradnji sa domaćim i međunarodnim finansijskim institucijama i uz podršku Vlade Crne Gore, kroz obezbjeđenje finansijske i druge podrške biznisu, usmjerene ka održivim, orijentisanim biznisima u svim sektorima, a pogotovo onim gdje Vlada Crne Gore prepoznaje najveći potencijal.

Fond posluje pod tržišnim principima tj. sredstva obezbjeđuje na međunarodnom finansijskom tržištu, pa je aktivnost međunarodne saradnje od posebnog značaja i predstavlja uslov za pružanje povoljnih i dostupnih sredstava crnogorskim privrednicima, ali i za uvođenje inovativnih rješenja za razvoj poslovne zajednice.

Crna Gora je država koja je imala najveći pad realnog BDP-a u 2020. godini u Evropi, koji je iznosio -15,3%. Usljed zatvaranja granica, mjera socijalne distance i mjera prevencije širenja pandemije, turistička privreda i sa njom povezane uslužne djelatnosti i djelatnosti smještaja, koje čine i do trećine ukupne ekonomske aktivnosti u Crnoj Gori bile su najviše pogođene, čime je izvoz usluga pretrpio pad od čak 961,65 mil € u 2020. godini.

Tekuća kriza je apostrofirala boljke crnogorske privrede, koncentrisane na navedene ekonomske aktivnosti, i kao stratešku neophodnost u prvi plan postavila restrukturiranje ekonomije u srednjem roku ka sektorima prerađivačke industrije, šumarstva, saobraćaja, skladištenja i transporta, energetike, ali i ka brzorastućem sektoru informisanja i komunikacija, koji su pokazali značajnu otpornost na eksterne šokove. Ako uzmemo u obzir da je Crna Gora gotovo u potpunosti otvorena ekonomija, članica Svjetske trgovinska organizacija (STO), još više je naglašen značaj promjene ekonomske paradigme naše zemlje, kako bi postigli veći nivo otpornosti ekonomije.

Upravo je Fond, kao državna razvojna institucija u ovoj fazi razvoja, neophodan kao katalizator povoljnih uslova finansiranja ka navedenim sektorima, te kako bi se povećala njihova atraktivnost, što u krajnjem privlači domaće i strane direktne investicije, kao okosnice strategije razvoja naše ekonomije.

Uzevši u obzir da je jedno od osnovnih teorijskih stanovišta državnih razvojnih finansijskih institucija alokacija resursa u strateški važne, ali kratkoročno profitno neinteresantne aktivnosti, kao i uloga kriznog finansijera kao što je slučaj u krizi indukovanoj pandemijom virusa COVID-19, to je adekvatna i pravovremena međunarodna saradnja dobila dodatno na značaju u 2021. godini.

U ovom dijelu, izuzetno je važna uloga i obaveza Fonda, koja prosiće iz potpisanih ugovora s međunarodnim kreditorima, snažan fokus na „ozelenjavanje“ crnogorske ekonomije, kako bi se dostigli nacionalno definisani

ciljevi Crne Gore u smislu Pariškog sporazuma, koji su obaveza svake zemlje kandidata za prijem u članstvo u EU. Fond je tokom proteklih godina značajno povećao aktivnosti u ovoj oblasti, dok se značajno intenziviranje očekuje tokom 2022. godine uspostavljanjem savremenog metodološkog okvira baziranog na inovativnim međunarodnim praksama i rješenjima.

Usljed krize, agencija za kreditni rejting „Standard&Poors“ je oborila svoje ocjene i prognoze za crnogorsku privredu, u maju 2020. godine i u martu 2021. godine, sa B+ sa pozitivnim izgledima na B+ sa negativnim izgledima i na B sa stabilnim izgledima respektivno. Agencija „Moody's“ je takođe afirmisala pogoršanje stanja ekonomije oborivši kreditni rejting države sa B1 sa pozitivnim izgledima na B1 sa stabilnim izgledom.

Međutim, uspješna turistička sezona i predstavljanje Programa ekonomskih mjera Vlade Crne Gore za 2022. godinu, su naišli na snažnu međunarodnu podršku, tako da se tokom 2022. godine očekuje značajan rast privredne aktivnosti.

Ovim povodom, veoma je važno naglasiti da na osnovu najnovijeg istraživanja preduzeća EIB-EBRD-WB (iz 2019. godine), oko 47% preduzeća u Crnoj Gori okarakterisano je kao finansijski ograničeno, uglavnom zbog nepovoljnih kamatnih stopa, uprkos njihovom značajnom smanjenju od 2015. godine, u čemu je Fond imao snažnu ulogu katalizatora. Takođe je važno pomenuti i analizu Svjetske banke koja pokazuje da je u 2017. kreditni jaz (nedostatak sredstava) na crnogorskom finansijskom tržištu iznosio 16% BDP -a, ili približno 631 mil €.

Uzimajući u obzir navedeno, pored povoljnog investicionog ambijenta, kao i poreskog sistema koji je i dalje stimulativan za razvoj biznisa i stranih ulaganja neophodno je pružiti dodatnu podršku razvijanju konkurentnosti crnogorske privrede, ali i rastu i razvoju MMSP sektora kroz pružanje ostalih oblika podrške razvoju privrede.

Imajući u vidu misiju Fonda u kontekstu kontinuiranog razvoja mehanizama finansijske i nefinansijske podrške sektoru MMSP i preduzetnicima, zadatak Fonda je da u narednom periodu, pored postojećih instrumenata finansijske podrške, obezbijedi inovativne finansijske instrumente, ali i da ima savjetodavnu ulogu privredi kroz uvezivanje finansijskih i nefinansijskih instrumenata podrške.

1. EIB grupa

a. Evropska investiciona banka (EIB)

Evropska investiciona banka (EIB) je finansijska institucija Evropske unije. Kroz investicione projekte i programe, podstiče uravnotežen razvoj i ekonomsku i socijalnu koheziju u državama članicama EU, kao i van Evropske unije. EIB je najveća multilateralna kreditna institucija na svijetu i jedan od najvećih pružalaca klimatskog finansiranja.

Izmjenom kreditne politike u sektoru energetike, odnosno ukidanjem finansijske podrške za projekte vezane za eksploataciju fosilnih energenata, EIB je zvanično od kraja 2019. godine predstavio ambiciozan projekat kako bi postao „Klimatska banka Evropske unije“. Kako bi postigla postavljene klimatske ciljeve, EIB grupa

je definisala „Mapu puta klimatske banke EIB grupe“ koja podržava „Evropski Zeleni plan“, sa ambicioznim ciljem da EU postane ugljenično-neutralna do 2050. godine.

Banka EU je u Crnoj Gori aktivna od 1977. godine i do sada je dala skoro milijardu eura povoljnih kredita subjektima u Crnoj Gori, uglavnom za podršku malim, srednjim i srednje kapitalizovanim preduzećima, kao i razvoju infrastrukture (prevashodno transportne, komunalne, energetske i obrazovne).

Međunarodna saradnja sa ovom institucijom je rezultirala potpisivanjem prvog Ugovora o finansiranju između naših dvaju institucija 2012. godine, donošenjem odluke o odobrenju kreditnih sredstava u iznosu od 50 miliona eura Fondu.

Sve do danas saradnja naših dvaju institucija se razvijala i doprinijela povećanju ukupnog portfolia Fonda. EIB je vremenom postao glavni strateški međunarodni partner Fonda. Ukupno zaključeni kreditni aranžmani sa EIB-om su do sada vrijedni 470 mil €, kroz pet finansijskih okvira i jednim odvojenim vanrednim (COVID) ugovorom iz 2020. godine.

Kreditna sredstva su plasirana preduzetnicima, mikro, malim, srednjim i srednje kapitalizovanim preduzećima, ali i za infrastrukturne i ekološke projekte, javnim preduzećima i lokalnim samoupravama, što dovoljno govori o EIB-u kao najznačajnijem međunarodnom partneru Fonda.

Nakon detaljne analize efekata EIB finansiranja u Crnoj Gori putem Fonda, iz novembra 2019. godine, EIB je odlučio da dodatno osnaži saradnju sa Fondom, utvrdivši da se upravo kroz saradnju s IRFom ostvaruje najveći efekat u okviru razvojnog mandata koji banka EU ima u Crnoj Gori. Ova analiza je afirmisala uticaj EIB finansiranja u Crnoj Gori putem Fonda. Istaknuto je da je Fond uticao na ispravljanje distorzija tržišta, kroz značajno niže kamatne stope, te produženu ročnost kredita na crnogorskom finansijskom tržištu. Istaknut je izuzetan uticaj Fonda na razvoj mikro, malih preduzeća i registrovanih preduzetnika, jer su im sredstva obezbijedena od EIBa i Fonda pomogla da ostvare značajan rast prihoda, zaposlenosti, neto profita, ali i doprinijela smanjenju sive ekonomije. Takođe, istaknuto je da su sredstva pomogla rast konkurentnosti klijenata, razvoj novih proizvoda, geografsko širenje prodaje, itd.

Kontinuitet uspješne saradnje, koja se sada osim finansiranja preduzetnika i opšteg MMSP sektora, srednje kapitalizovanih preduzeća (mid-caps), preduzeća javnog sektora, širi i na projekte klimatske akcije (projekti koji imaju za cilj ispunjavanje ciljeva zaštite životne sredine kao što su energetska efikasnost, smanjenje emisija gasova koji izazivaju efekat „staklene bašte“, ulaganje u obnovljive izvore energije, generalnu resursnu efikasnost, upravljanje vodama, otpadom, ali i za zaštitu zdravih ekosistema u Crnoj Gori), čini novi finansijski okvir na ukupan iznos od 150 mil €, koji će započeti svoju realizaciju kroz Ugovor potisan u novembru 2021. godine na iznos od 50 mil €.

S obzirom na veliki potencijal za navedene investicije, klimatski projekti imaju za cilj ubrzanje post-pandemijskog oporavka, ali i transformaciju ekonomije ka energetske-pozitivnoj, afirmišući potencijale razvoja energetike, kao i dostizanje ugljenično-neutralne ekonomije, čime bi Crna Gora bila usklađena sa najnovijim projekcijama EU za 2050. godinu.

Takođe, u cilju podrške zapošljavanja mladih ljudi u Crnoj Gori, Fond je dio „EYET“ inicijative EIB-a. Ovom inicijativom se dodatno stimulišu privrednici da, ukoliko zaposle izvjesni broj mladih osoba u zavisnosti od veličine preduzeća, ostvare dodatno umanjenje kamatne stope kod Fonda.

Fond je, pored dosadašnje finansijske podrške EIB-a zatražio i njihovu tehničku podršku u dijelu revizije organizacionog i poslovnog modela odnosno definisanja strategije i planova za sistemsko unaprjeđenje, koji bi bili bazirani na sveobuhvatnom pregledu pravnog i institucionalnog okruženja u kome Fond posluje, ali i na najboljim međunarodnim praksama državnih razvojno-orijentisanih finansijskih institucija.

Cilj ovog zadatka je snaženje kapaciteta Fonda, kako bi bili u mogućnosti da osnažimo finansijske usluge u korist MMSP sektora i preduzetnika u Crnoj Gori, u kontekstu EU integracija i dostizanja ciljeva održivog razvoja. U sklopu navedenog, a u skladu sa razmišljanjima prisutnim u Vladi CG koja se odnose na osnivanje Crnogorske razvojne banke, sagledaće se i mogućnost transformacije Fonda, a sve u skladu sa potrebama crnogorske privrede i najboljom međunarodom praksom državnih razvojno-orijentisanih finansijskih institucija u EU.

Druga oblast koja bi bila u fokusu ovog zadatka je unaprjeđenje sistema za monitoring i evaluaciju (M&E sistem).

Na ovu inicijativu EIB je potvrdno odgovorio, te je u toku pisanja ovog godišnjeg plana (oktobar 2021. godine) završen proces javne nabavke za odabir adekvatnih konsultanata, a što je u nadležnosti EIB-a. Sredstva za ovu tehničku pomoć EIB u iznosu 400 hiljada EUR će obezbijediti kroz Inicijativu za ekonomsku otpornost (ERI inicijativa EIB-a).

b. Evropski investicioni fond

Evropski investicioni fond (EIF) je specijalizovan u domenu pružanja finansijskih usluga mikro, malim i srednjim preduzećima širom Evrope. Vlasnici ovog fonda su EIB, EU, kao i širok spektar javnih i privatnih banaka i finansijskih institucija.

Fond je uspostavio saradnju koja se odnosi na implementaciju COSME programa kao i programa zapošljavanja i socijalne inovacije (EaSI).

COSME program

COSME je program EU namijenjen razvoju konkurentnosti preduzetnika i preduzeća u EU i zemljama kandidatima za članstvo, koji je počeo 2014. godine i traje do kraja 2021. godine. Ukupan budžet ovog programa iznosi 2,3 milijarde eura.

Programski ciljevi su:

1. Olakšan pristup finansijama;
2. Podrška internacionalizaciji i pristupu novim tržištima;
3. Stvaranje poslovnog okruženja pogodnog za razvoj preduzetništva;

4. Razvoj preduzetničke kulture.

COSME je program kojim se sprovodi u djelo „Small Business Act“ (SBA), čime odražava političku volju Evropske komisije da prizna centralnu ulogu malih i srednjih preduzeća u ekonomiji EU.

COSME garancija omogućava pokriće, garanciju kredita (transakcija krajnjih korisnika) Fonda ka krajnjem korisniku, koja za krajnji cilj ima olakšan pristup finansijama za preduzetnike i preduzeća koje imaju dobru i održivu poslovnu ideju ali takođe imaju i problema sa prikupljanjem dovoljnog kolaterala da bi ostvarili svoj poslovni poduhvat. Cilj COSME garantnog fonda je komplementaran Fondu kao finansijskoj instituciji koja omogućuje pristup finansijama za ugrožene grupe građana poput svršenih visokoškolaca, preduzetnika, žena u biznisu, malih poljoprivrednih proizvođača, zanatlija itd.

Ugovor sa EIFom, o korišćenju COSME garancije je potpisan u martu 2019.godine. Ovim Ugovorom je pokriven obim portfelja do 75 mil EUR. Fond je počeo sa realizacijom ove garancije u drugom kvartalu 2020. godine. EIF je tokom COVID pandemije poboljšao određene uslove COSME garancije, tako da je period dostupnosti garancije produžen do 31.12.2023. godine.

Program zapošljavanja i socijalne inovacije (EaSI)

Program zapošljavanja i socijalne inovacije (EaSI) je instrument finansiranja na nivou EU, pokrenut od strane Evropske komisije i namijenjen promociji visokog nivoa kvalitetnog i održivog zapošljavanja, garantujući adekvatnu socijalnu zaštitu, borbu protiv socijalne isključenosti i siromaštva i poboljšanja uslova rada.

Jedan od tri programska postulata EaSi programa je „Mikrofinansiranje i socijalno preduzetništvo“ u okviru kojeg funkcioniše finansijski instrument - EaSi garantni fond , čiji je organ upravljanja Evropski Investicioni Fond (EIF), namijenjen podršci mikrofinansiranju. Garantni instrument je posebno namijenjen mikrofinansiranju i socijalnom preduzetništvu. Jedan od njegovih ključnih ciljeva je povećanje dostupnosti i pristupa finansijama ugroženim grupama koje žele da pokrenu sopstveni biznis, mikro preduzećima i socijalnim preduzećima, kako u fazi pokretanja tj. osnivanja preduzeća, tako i u fazi razvoja.

Jako je važno istaći da su ciljevi Fonda kao nacionalne razvojne finansijske institucije usklađeni sa programskim ciljevima samog EaSi programa, kao što su rodna ravnopravnost u pristupu finansijama, borba protiv nezaposlenosti, socijalne isključenosti, kreiranje visokokvalitetnih i održivih radnih mjesta i slično.

S tim u vezi, Fond je u januaru 2020. godine potpisao Ugovor o garanciji kojim je definisan dozvoljeni obim portfelja pokrivenog EaSi garancijom od 5 miliona eura.

EaSi garantni fond je dostupan Fondu do kraja 2024. godine.

2. Razvojna banka Savjeta Evrope (CEB)

Razvojna banka Savjeta Evrope je najstarija evropska multilateralna razvojna finansijska institucija sa isključivo socijalnim opredjeljenjem, odnosno socijalnim mandatom. Osnovana je 1956. godine, sa ciljem rješavanja problema raseljenih lica u Zapadnoj Evropi nakon katastrofe Drugog svjetskog rata, da bi kasnije proširila spektar djelovanja na oblasti koje direktno doprinose jačanju socijalne kohezije (uravnoteženog

socijalnog razvoja) u cijeloj Evropi. CEB čine 42 zemlje članice, uključujući 22 iz Centralne, Južne i Istočne Evrope, koje su i ciljne zemlje za aktivnosti CEB-a kao manje razvijene u Evropi.

CEB funkcioniše u okviru Savjeta Evrope i podržava njegove prioritete. Međutim, ona je zaseban pravni subjekt i finansijski je nezavisna.

CEB predstavlja glavni instrument politike solidarnosti u Evropi, kako bi pomogla državama članicama ostvarenje održivog i uravnoteženog razvoja. U skladu s tim, učestvuje u finansiranju socijalnih projekata, odgovara na hitne situacije i na taj način, doprinosi poboljšanju uslova života većine ugroženih djelova stanovništva.

CEB doprinosi implementaciji socijalno orijentisanih investicionih projekata kroz tri sektorske linije, redom:

- Inkluzivni rast: rad na garantovanju pristupa ekonomskim mogućnostima kako bi se svima obezbijedila prosperitetna budućnost;
- Podrška ugroženim grupama: pomoć u integraciji najugroženijih građana kako bi se njegovalo raznovrsnije društvo.
- Održivost životne sredine: podrška društvu za život koje promoviše održivost životne sredine, ublažava i prilagođava se klimatskim promjenama.

Fond je prepoznao mogućnost saradnje sa ovom razvojnom institucijom, te je aplicirao za finansijska sredstva kojima bi se podržalo preduzetništvo i razvoj MMSP kao okosnice razvoja crnogorske privrede. Fondu je odobreno 30 mil EUR, tako da je prvi Ugovor potpisan u martu 2018. godine. Ovim sredstvima CEB-a se podržavaju krediti do 100,000.00 EUR uz maksimalan udio CEB-a do 50,000.00 EUR odnosno 50%, i to za finansiranje onih klijenata koji se nalaze u ekonomski nerazvijenim regionima države kao i za finansiranje ekonomski ugroženih grupa građana poput radnika proglašanih tehnološkim viškovima iz procesa tranzicije, svršenim visokoškolicima, ženama u biznisu, početnicima u biznisu, kao i malim poljoprivrednim proizvođačima ali i ostalim individualcima kao što su zanatlije ili privrednici u okviru ostalih strukovnih udruženja.

Ono što je komparativna prednost CEB-a u odnosu na ostale međunarodne finansijske institucije je socijalni mandat, tj. mogućnost finansiranja preduzetnika, mikro i malih preduzeća ali i privrednika u okviru strukovnih udruženja, koji imaju ograničen pristup finansijama ili finansijske institucije nude manje povoljne uslove finansiranja za ovu grupu privrednika, dok je nekima i potpuno onemogućen pristup finansijama. CEB-u je isključivo važno da podržava ekonomsku aktivnost, bez obzira na način pravnog regulisanja obavljanja iste.

Stoga, ciljnu grupu CEB-a čine mali porodični biznisi, zanati, ali i mala poljoprivredna gazdinstva koja nijesu registrovana u CRPS-u. Time se osigurava snažan socijalni uticaj, jer mali biznisi kreiraju proporcionalno više radnih mjesta od velikih preduzeća. Treba imati u vidu podatak da sektor MMSP u Crnoj Gori čini 99,9% ukupnog broja privrednih društava, kojih je prema posljednjim podacima za 2020. godinu 37.255. Važno je istaći da Crna Gora, kao zemlja sa poljoprivredom kao djelatnošću u svom strateškom fokusu, ima i veliki broj malih poljoprivrednih gazdinstava, kojih je 48.824 prema posljednjem popisu poljoprivrede.

U mart 2021. godine CEB-u je odobrio drugi po redu Ugovor o finansiranju. U pitanju su kreditna sredstva namijenjena za poboljšanje uslova života na mikro-lokacijama u urbanim i ruralnim zonama širom nerazvijenih djelova Crne Gore.

Ovaj kreditni aranžman je u potpunosti usklađen sa jednim od sektora djelovanja Fonda, a to je podrška realizaciji infrastrukturnih projekata, projekata vodosnabdijevanja, tretmana otpadnih voda, projekata zaštite životne sredine, ali i podsticanja projekata od lokalnog, regionalnog i državnog značaja sa posebnim osvrtom na ujednačen regionalni razvoj.

Iako veliki dio opština ispod prosjeka razvijenosti u Crnoj Gori, kao ciljna grupa ovog Projekta, ima sužen manevarski prostor za prijeko potrebne komunalne investicije i uopšteno investicije sa namjenom poboljšanja uslova življenja i privređivanja, Fond je ušao u ovaj projekat ohrabren mogućnošću rješenja kolateralizacije kredita putem Egalizacionog fonda, ali i izuzetno povoljnim uslovima finansiranja koje obezbjeđuje CEB, kao što su učešće u troškovima investicije od čak 75% kao i najniža kamatna stopa na međunarodnom tržištu, za ove razvojne i socijalno orijentisane namjene.

U martu 2021 godine, Administrativni Odbor CEB-a je odobrio predmetni zajam na iznos od 30 mil €, u skladu sa svojim sektorskim linijama: Inkluzivni rast i Održivost životne sredine. Potpisivanje ovog aranžmana se očekuje do kraja 2021. godine. U cilju efikasne realizacije ovog aranžmana, Fond je u novembru 2021. godine organizovao Konferenciju "Izvori finansiranja zelene i digitalne tranzicije i unapređenja infrastrukture sjevernog regiona Crne Gore" za 13 opština na sjeveru Crne Gore, kako bi predstavnike opština informisali o povoljnim mogućnostima za realizaciju planiranih projekata u ovoj oblasti.

3. Investicioni okvir za Zapadni Balkan (WBIF)

Investicioni okvir za Zapadni Balkan (WBIF) je regionalni mehanizam za kombinovano finansiranje koji podržava proširenje EU i društveno-ekonomski razvoj u Albaniji, Bosni i Hercegovini, Kosovu, Crnoj Gori, Severnoj Makedoniji i Srbiji.

WBIF je osnovan 2009. godine kao zajednička inicijativa Evropske komisije, Banke za razvoj Saveta Evrope, Evropske banke za obnovu i razvoj, Evropske investicione banke i nekoliko bilateralnih donatora. Grupa Svetske banke, Razvojna banka KfW i AFD (Agence Francaise de Developpement) su se kasnije pridružile Okviru.

(WBIF) podržava društveno-ekonomski razvoj i pristupanje EU širom Zapadnog Balkana kroz obezbeđivanje finansijske i tehničke pomoći za strateške investicije u sektorima energetike, životne sredine, socijalnog, transportnog i digitalne infrastrukture. Takođe podržava inicijative za razvoj privatnog sektora.

Okvir dodeljuje, na osnovu konkursnih procedura, grantove za aktivnosti pripreme infrastrukturnih projekata kao i za investicije.

U cilju efikasne realizacije ovog aranžmana, Fond je, u saradnji sa EU delegacijom u Crnoj Gori i Kancelarijom za evropske intergacije Vlade Crne Gore, u novembru 2021. godine organizovao Konferenciju "Izvori finansiranja zelene i digitalne tranzicije i unapređenja infrastrukture sjevernog regiona Crne Gore" za

13 opština na sjeveru Crne Gore, kako bi predstavnike opština informisali o načinu rada i mehanizmima prijavljivanja za u cilju realizacije strateških projekata u njihovim opštinama.

Tokom 2022. godine Fond će intezivirati aktivnosti u cilju kreiranja adekvatnog okvira i umrežavanja nadležnih institucija kako bi mogućnosti kombinovanog finansiranja bile optimalno iskorišćene.

4. UNDP (United Nations Development Programme)

Jedna od najvažnijih zadataka kancelarije UNDP-a u Crnoj Gori je pružanje podrške u sprovođenju ključnih reformi na putu pridruživanja Evropskoj uniji. U partnerstvu sa Vladom Crne Gore, organizacijama, opštinama i drugim subjektima, UNDP se fokusira na rezultate u tri najznačajnije oblasti – demokratskom upravljanju, socijalnoj inkluziji i održivom razvoju.

UNDP je u Fondu prepoznao pouzdanog partnera u kreiranju instrumenata sprovođenja programa za rodnu ravnopravnost IPA 2010. Kompletan program koji ima za cilj da poboljša položaj žena u domenu njihovog ličnog integriteta, ekonomskog napretka i političke zastupljenosti, finansiran je od strane Evropske unije, a realizovan u saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava. U 2015. godini je raspisana posebna kreditna linija za ovu ciljnu grupu, čija se implementacija nastavlja svih ovih godina uz izuzetnu uspješnost u realizaciji gdje je Fond bio finansijer odnosno pružalac kreditnih sredstava, dok su UNDP i Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava zaduženi za informisanost i pružanje raznih oblika biznis obrazovanja korisnicima kreditnih sredstava/programa, kao i za monitoring koji podrazumijeva stalni kontakt korisnica i predstavnika ovih institucija.

Nastanak ove kreditne linije je uticao da od 2017. godine Fond ponudi i beskamatnu kreditnu liniju za žene u biznisu sa ciljem uticaja na rast ženskog preduzetništva i generalno zapošljavanja žena u Crnoj Gori.

Od kraja 2017. godine, Fond je zajedno sa UNDP-om, GEF-om, Prijestonicom Cetinje i Ministarstvom održivog razvoja i turizma pripremao projekat „Razvoj zelenih biznisa u Crnoj Gori“. Premda je realizacija projekta počela u 2019. godini, projektni zadaci koji se tiču Fonda su počeli sa realizacijom u 2020. godini.

Cilj projekta „Razvoj zelenih biznisa u Crnoj Gori“ je promovisanje poslovnih inicijativa sa niskim udjelom ugljenika, stvaranje zelenih radnih mjesta i dekarbonizacija crnogorske ekonomije.

Ciljevi projekta, kada je u pitanju Fond su dizajn novih ili/ redizajn postojećih kreditnih linija koji se tiču projekata klimatske akcije kao i pružanje tehničke pomoći Fondu u marketingu, prikupljanju i ocjenjivanju zahtjeva za zelenim kreditima. Takođe su ciljevi i: revidiranje unutrašnjih politika koje integrišu finansiranje zelenog poslovanja u ukupni portfolio Fonda ali i kreiranje podsticajne grant šeme plaćanja po učinku, koja ima za cilj da pokrene i animira zainteresovane investitore za dalji razvoj klimatski orijentisanih investicija.

Prvi zadatak, koji je imao za cilj pomoć u dijelu davanja smjernica kako da se uspostavi sistem zelenog finansiranja, u Fondu je završen u prvom dijelu 2020. godine kada je objavljen konačni Izvještaj konsultantskog tima angažovanog na ovom zadatku.

Drugi projektni zadatak je rezultirao uvođenjem nove, inovativne kreditne linije u Avgustu 2021. godine – „Program podrške razvoju zelenih poslova u Crnoj Gori - fotonaponski paneli za privredu i poljoprivredu“.

Namjena ovog programa podrške je finansiranje realizacije projekata korišćenja OIE - za proizvodnju električne energije iz solarnih fotonaponskih sistema uz primjenu razmjene na mjestu konekcije. U okviru Programa postoji mogućnost sufinansiranja projekta kroz bespovratna podsticajna sredstva (subvenciju/grant) od strane Eko fonda, ukoliko krajnji korisnik ostvari to pravo u skladu sa uslovima Programa odnosno Javnog konkursa koji realizuje Eko fond.

5. Francuska Agencija za Razvoj (Grupa Francuska Agencija za Razvoj)

Grupa Francuska Agencija za Razvoj (AFD) je javna ustanova koja sprovodi politiku Francuske u oblasti razvoja i međunarodne solidarnosti. Njene aktivnosti su usmjerene na finansiranje u oblastima klime, biodiverziteta, mira, obrazovanja, urbanizma, zdravlja i upravljanja.

U okviru grupe posluje i razvojna finansijska institucija, Francuska Agencija za Razvoj.

Na tragu unaprijeđenja klimatskog finansiranja, Fond je, osim sa EIB-om, otvorio istovremene pregovore i sa Francuskom Agencijom za Razvoj.

Pregovori sa AFD-om su počeli u prvom kvartalu 2020. godine, dok je Ugovor o finansiranju potpisan u aprilu 2021. godine. Od ukupnog iznosa od 50 miliona eura, 30 mil € je usmjereno na zelene projekte, dok će se sa 20 mil € podržati ugrožene grupe mikro klijenata, poput zanatlija ili malih poljoprivrednih proizvođača. Ugovor o kreditu je praćen i Ugovorom o grantu vrijednom 400 hiljada €, u vezi sa tehničkom pomoći. U toku je proces javnog tendera za nabavku konsultanata koji će Fondu pružiti predmetnu tehničku pomoć i neophodnu ekspertizu usmjerenu ka uspostavljanju sistema klimatskog finansiranja (unaprijeđenje politika i procedura, uspostavljanje sistema za ocjenu prijedloga projekata sa aspekata zaštite životne sredine i društvenih pitanja, obuka zaposlenih u prepoznavanju i tumačenju zelenih ciljeva i indikatora itd.).

6. IPA fondovi

Iako je Fond nacionalna razvojna finansijska institucija Crne Gore, to nas ne čini neprofitnom organizacijom. U tom smislu, Fond je ograničen kada su u pitanju apliciranja za IPA fondove, kroz različite tematske pozive.

Međutim, Fond je u mogućnosti da u izvjesnoj mjeri pristupi ovim pretprijetnim fondovima EU kroz nacionalno opredjeljena sredstva, kojima upravlja Vlada Crne Gore, odnosno Ministarstvo finansija i socijalnog staranja i Ministarstvo ekonomskog razvoja.

Tako je Fond je jedan od stejkholdera projekta „Poboljšanje pristupa finansijama privatnog sektora za konkurentnost i inovacije“ za čiju implementaciju je zadužen Direktor za finansiranje i ugovaranje sredstava EU pretprijetne podrške (CFCU) ministarstva finansija i socijalnog staranja dok je korisnik Ministarstvo ekonomskog razvoja. Projekat je u fazi dizajniranja od Septembra 2017. dok je realizacija započela u 2020. godini.

Ovaj projekat ima za cilj da istraži mogućnosti finansiranja crnogorske privrede, utvrdi sektore u kojima postoji neusklađenost ponude i tražnje za određenim tipovima finansiranja i u krajnjem napravi investicionu strategiju optimizacije tržišta finansiranja privrede u Crnoj Gori. Takođe bi trebao da pomogne perspektivnim i

inovativnim kompanijama kreiranjem programa investicione spremnosti, kako bi one mogle da pristupe različitim tipovima finansiranja na inače konzervativnom crnogorskom tržištu ali i šire.

Projekat je izrodio set izvještaja kao što su izvještaj o neuspjesima tržišta finansija u Crnoj Gori i manjkovima na tržištu, izvještaj o stanju na tržištu finansija u CG, izvještaj o finansijskim proizvodima koje nude učesnici na tržištu, pregled korišćenja EU resursa za podršku MMSP sektoru u Crnoj Gori, izvještaj - analiza ponude javnih šema podrške MMSP sektoru u Crnoj Gori, izvještaj - analiza tražnje na finansijskom tržištu u Crnoj Gori itd.

Svi navedeni izvještaju će služiti kao input za krajnji rezultat projekta koji tangira Fond, a to je investiciona strategija odnosno politika za uvođenje novih ili/ i unaprjeđenje postojećih finansijskih instrumenata za koje se ocjeni da bi imali najveći uticaj na razvoj finansijskog tržišta u Crnoj Gori.

7. Regionalne finasijske organizacije

Fond je uspostavio bilateralnu ali i multilateralnu saradnju sa većinom razvojnih institucija zemalja iz okruženja. Saradnja sa institucijama koje obavljaju iste ili slične poslove podrazumijeva razmjenu informacija i znanja, nabavku sredstava, uporedna iskustva, smanjenje rizika ali i druge vidove saradnje. Fond će iz ovih razloga nastojati da i u narednoj godini intenzivira kontakte i dobre odnose sa raznim međunarodnim institucijama, komercijalnim bankama, ministarstvima i ostalim institucijama javnog sektora u Crnoj Gori ali i institucijama koje obavljaju istu ili sličnu djelatnost kao i Fonda u regionu i šire.

8. Banke na crnogorskom tržištu

Kreditna podrška sektoru MSP i preduzetnicima posredstvom i uz učešće poslovnih banaka realizuje se na osnovu potpisanog Protokola o poslovnoj saradnji sa svim bankama u Crnoj Gori koje su iskazale svoj interes i spremnost da učestvuju u ovim aktivnostima, kako bi se obezbijedio veći obim finansiranja crnogorske privrede.

9. Ministarstva i opštine

Fond posluje u cilju podrške ekonomske politike Vlade Crne Gore tako da je u svom radu velikim dijelom upućen na kontinuirano usaglašavanje i saradnju sa ministarstvima u cilju realizacije strateških prioriteta. Dosadašnja jako uspješna saradnja se bazirala na programima podrške namijenjenim sektoru turizma, poljoprivrede, zapošljavanju ranjivih grupa (mladi, žene i dr.) kroz podsticaje za preduzetništvo i mnoge druge. S tim u vezi, u narednom periodu se očekuje nastavak saradnje.

Dugogodišnja saradnja se realizuje kroz inicijative IPARD i IPARD like za finansiranje privrednika koji se bave poljoprivredom i proizvodnjom hrane, za koje je Fond tokom prethodnih godina nudio posebne kreditne linije, što će se realizovati i tokom 2022. godine.

Podrška preduzetništvu i modernizaciji industrije se ostvaruje i u saradnji sa Ministarstvom ekonomskog razvoja, kroz više namjenskih programa, za koje takođe očekujemo da će biti realizovani i tokom 2022. godine.

Opštine u Crnoj Gori igraju ključnu ulogu u obezbjeđenju lokalnog ekonomskog razvoja određenog regiona. To se posebno ogleda u uspostavljanju povoljnog poslovnog ambijenta na lokalnom nivou, obezbjeđivanjem potrebne lokalne institucionalne infrastrukture, koja pruža poslovne informacije, usluge i obuke za MMSP, kao i različite oblike finansijske podrške. U tom smislu, zajedničko djelovanje lokalnih samouprava i Fonda kao i samo udruživanje lokalnih samouprava, neophodno je za uspostavljanje sveobuhvatne podrške MMSP, uz politiku povećanja konkurentnosti i smanjenja neravnomjernosti u regionalnom razvoju.

Posebno je važno istaći da će se i u 2022. godini pažnja posvetiti finansiranju infrastrukturnih projekata koji su u funkciji razvoja biznisa i/ili stvaranju uslova za nova radna mjesta. Dodatno, ukoliko je ulaganje u putnu infrastrukturu uslov za nesmetan rast i razvoj poljoprivrede i ruralnog dijela države Crne Gore, onda će se i u tom smislu smatrati opravdanim ulaganje u projekte ovog tipa.

Osim navedenog, intezivna je komunikacija sa Ministarstvom poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i Ministarstvom finansija i socijalnog staranja vezano za zajam Abu Dabi Fonda za razvoj. Stručne službe Fonda pripremile su prijedloge rješenja sa analizom rizika za naslijeđeni problem u vezi sa zajmom Abu Dabi fonda za razvoj, uzimajući u obzir očekivanja koja je definisala Vlada CG u Zaključcima iz februara 2021. godine. Analize su pokazale da postoji niz izazova i potencijalnih rizika koje je neophodno razmotriti i koji zahtijevaju uključivanje više relevantnih instanci. Na isto je ukazala i detaljna analiza revizorske kuće "PricewaterhouseCoopers" (PwC) angažovane u cilju iznalaženja stručno nespornog i računovodstveno prihvatljivog rješenja. Analiza PwC ukazuje da je prije preduzimanja bilo kakvih daljih koraka i razmatranja računovodstvenog tretmana opisanog transfera, potrebno sagledati sve potencijalne efekte, i sprovesti pripremne radnje u vidu prikupljanja odgovarajućih mišljenja, saglasnosti, tumačenja i slično, od svih relevantnih institucija i strana, uključujući Centralnu Banku Crne Gore, Fond za razvoj Abu Dhabija, Poresku upravu i druge.

Uvažavajući navedene preporuke PwC, Fond je Ministarstvu finansija i socijalnog staranja uputio prijedlog za formiranje radne grupe koju bi činili predstavnici Ministarstva finansija i socijalnog staranja, Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Investiciono-razvojnog fonda i CBCG, čiji bi zadatak bio da u najkraćem roku riješi sve predočene nedoumice, te definiše održiv prijedlog na zakonu utemeljenog cjelovitog rješenja.

Neophodno je takođe ukazati na činjenicu je Fond, na osnovu obaveza preuzetih po osnovu Ugovora o finansiranju sa međunarodnim finansijskim institucijama, ima definisane koventante u dijelu upravljanja nekvalitetnim kreditima (NPL), tako da je nužno poštovati odzivost performansi Fonda i usklađenost sa zahtjevima preuzetih odredbi, sa aspekta zdravog portfolia i smanjenja učešća NPL-a u njemu.

IX. ORGANIZACIJA I LJUDSKI RESURSI

Vizija i cilj Fonda ostvarivi su isključivo zahvaljujući posvećenim, sposobnim, kvalifikovanim i motivisanim kadrovima, kao stubu dugoročne uspješnosti.

Razvoj ljudskih resursa i unaprjeđenje znanja naših zaposlenih su ključ uspjeha Fonda, pa kao jedan od ciljeva vidimo njegovanje okruženja, čiji je temelj otvorena i iskrena komunikacija, koja podstiče lični razvoj svakog zaposlenog i gradi zdravu radnu klimu.

Prepoznavanje kvaliteta i posvećenosti zaposlenih, kao odlika Fonda, čini da smo prepoznati kao dobar poslodavac za kojeg su vezani sigurnost, poštovanje, podrška zajednici. Perspektivno radno okruženje i izazovna iskustva, pomažu našim zaposlenima da se oblikuju u profesionalnom smislu, a poštovanje, podrška, kreativnost, želja za radom i pozitivan stav naših zaposlenih doprinose uspjehu Fonda. Konstantan rast i napredak, uvođenje novih, inovativnih rješenja, iziskuje potrebu privlačenja kvalitetnih pojedinaca, koji posjeduju dodatna znanja, vještine i kompetencije za obavljanje poslova koji su u nadležnosti Fonda, dok kreativan duh mladih visokoškolaca dobijamo zahvaljujući Programu stručnog osposobljavanja visokoškolaca, koji se pokazao kao kvalitetno uporište za formiranje mladih lidera. Dobar odabir novih kadrova, kvalitetno uvođenje u posao, a nakon toga pružanje prilike za stručno usavršavanje i profesionalni razvoj, zahtijeva mnogo komunikacije, osluškivanja i razumijevanja kako klijenata, tržišnih potreba, tako i zaposlenih.

Pandemija COVID-19 učinila je da nepredvidivi uslovi rada i rad u vanrednim okolnostima postanu sastavni dio načina rada svih institucija, pa i Fonda. Uz to, a na osnovu preporuka CBCG, nameće se potreba za povećanjem broja izvršilaca, kao i za otvaranjem novih radnih pozicija, redizajnom organizacione strukture i uvođenjem novih načina rada.

Zahtjevi tržišta koje pandemija neminovno nameće jesu rad i edukacija na daljinu tj. rad od kuće, čime se obezbjeđuje kontinuitet u poslovanju tokom krize, što se pokazalo kao veliki i realni stres test, na kojem su naši zaposleni pokazali snagu našeg kadra i sistema, nesebičnim zalaganjem i radom pod dodatnim opterećenjem i u izmijenjenim okolnostima.

Menadžment Fonda posebnu pažnju usmjerava ostvarivanju zadatih ciljeva u 2022. godini, a sve kako bi u budućem periodu doprinio daljem podsticaju privrednog razvoja Crne Gore. U poređenju sa komercijalnim bankama na teritoriji Crne Gore, Fond se nalazi na trećem mjestu po veličini portfolija, odnosno na petom mjestu po veličini ukupne aktive. Ukoliko posmatramo broj zaposlenih u Fondu koji u ovom trenutku iznosi 91, u odnosu na broj zaposlenih u komercijalnim bankama na tržištu, sa uporedivom veličinom portfolija, koji se kreće oko 300, jasno se zaključuje da je brojno stanje ljudstva u Fondu znatno ispod prosjeka u bankarskom sektoru, iako se Fond nalazi pri vrhu, posmatrano po prethodno predstavljenim parametrima.

U cilju kreiranja optimalne organizacione strukture, koja treba da podrži ostvarivanje ciljeva poslovanja Fonda, od strane EIBA je odobrena tehnička pomoć koja će, između ostalog, biti usmjerena na redefinisane organizacione strukture u skladu sa najboljim iskustvima državnih razvojnih banaka u EU.

X. RAZVOJ INFORMACIONOG SISTEMA

Ubrzan rast i razvoj Fonda, koji se ogleda kako u rastu poslovanja tako i u povećanju broja zaposlenih i proizvoda koje Fond nudi krajnjim klijentima, zahtijeva i adekvatan stepen razvoja Informacionog sistema. Kako je strategija Fonda, između ostalog, da bude pouzdan partner svojim klijentima i da proaktivno prati njihovo zadovoljstvo, plan službe za informacione tehnologije u 2022. godini će biti usmjeren na modernizaciji poslovanja samog Fonda.

Služba za IT treba da podrži ambiciju Fonda u sljedećim oblastima:

- Trenutna decentralizacija sistema stvara poteškoće u radu, i veliki broj procesa zbog toga nije moguće automatizovati u potpunosti. Primarni fokus službe za IT u narednoj godini jeste optimizacija i centralizacija postojećih softverskih rešenja kako bi se u budućnosti stvorili preduslovi za lakši, brži i jednostavniji razvoj novih proizvoda, kao i da bi se omogućilo jednostavnije uvođenje eventualnih regulatornih zahtijeva;
- Kontinuirano unaprjeđenje sigurnosti informacionog sistema kako bi se obezbijedilo efikasno sprovođenje svih poslovnih procesa unutar Fonda. Poseban fokus će biti na onim djelovima informacionog sistema koji tretiraju upravljanje senzitivnim podacima i prate njihovo korišćenje. Planirana je implementacija IT rješenja iz oblasti sigurnosti e-mail sistema, kao i implementacije rješenja koje se bave problematikom klasifikacije i curenja informacija.
- Upravljanje kontinuitetom poslovanja. Upravljanje kontinuitetom poslovanja po definiciji obuhvata identifikovanje i zaštitu definisanih kritičnih poslovnih procesa i resursa neophodnih da se održi prihvatljiv nivo poslovanja, štiteći ključne resurse i primjenjujući one procedure i procese koji će omogućiti opstanak organizacije u slučaju katastrofalnog događaja, i nastavak pružanja servisa i usluga u prethodno definisanom nivou. Tokom prethodne godine definisani su svi neophodni preduslovi za adekvatno i potpuno testiranje udaljene lokacije, dok je za narednu godinu planirano testiranje rezervne lokacije data centra (DR lokacija).
- Optimizacija IT infrastrukture. U cilju usklađivanja sa opštom poslovnom strategijom, IT infrastruktura treba konstatno da teži obezbjeđivanju pouzdanih i funkcionalnih sistema i servisa. Kako bi se postigao ovaj cilj, tokom naredne godine biće sprovedena analiza, nabavka i implementacija IT opreme koja će pokriti i umanjiti rizik od prestanka rada IT sistema;
- Pобољшanje odnosa sa internim korisnicima. Cilj je unaprijediti kvalitet i transparentnost IT servisa krajnjim korisnicima, kao i povjerenje i pouzdanost internih korisnika.

XI. MARKETING STRATEGIJA

Fond će u 2022. godini biti usmjeren na ostvarenje ciljeva ekonomske politike Vlade Crne Gore koji su usmjereni na ekonomski rast i održivi razvoj crnogorske privrede, baziran na jačanju preduzetništva, malog i srednjeg biznisa, sa posebnim fokusom na klimatske i zelene i digitalne inicijative i efikasno korišćenje resursa. Uloga Fonda će i u 2022. godini biti ključna u pružanju podrške privredi usljed odloženog dejstva negativnih efekata pandemije koronavirusa. U pravcu ostvarenja ovih ciljeva, posebno će biti važna osmišljena, redovna i strateška komunikacija sa privrednim subjektima, lokalnim samoupravama, međunarodnim finansijskim institucijama i drugim ciljnim grupama.

U narednoj godini posebno ćemo biti usmjereni ka ostvarenju ciljeva koji se odnose na saniranje posljedica izazvanih pandemijom, ali i na podršku očekivanoj investicionoj aktivnosti u narednoj godini, posebno u sektorima turizma i ugostiteljstva, poljoprivredne proizvodnje, energetike i dr. U skladu sa ciljevima definisanim ovim Godišnjim planom, crnogorskoj privredi obezbijedićemo kredite po najpovoljnijim tržišnim uslovima, pa ćemo naše aktivnosti u narednoj godini usmjeriti na podršku novim investicijama, ali i ciljnim grupama koje još trpe posljedice pandemije koronavirusa. U komunikaciji sa lokalnim samoupravama, bićemo usmjereni i na podršku kapitalnim investicijama i infrastrukturnim projektima.

Fond će i u narednoj godini nastaviti da pruža podršku razvoju preduzetništva u Crnoj Gori, (malim i srednjim preduzećima, preduzetnicima), proizvodnim, infrastrukturnim i zelenim projektima, kroz različite instrumente finansijske podrške, te kroz podsticaj unapređenja proizvodnih kapaciteta, podsticaj i osiguranje izvoza, podršku otvaranju novih radnih mjesta, a u skladu sa ekonomskom politikom Vlade Crne Gore.

Uvažavajući globalne trendove u razvoju zelene ekonomije i digitalne tranzicije, nastavićemo sa posvećenošću primjeni savremenih standarda u finansiranju i poslovanju. Programe finansijske podrške realizovaćemo sinergetski u saradnji sa resornim ministarstvima, kako bi obuhvatili ekspertizu i zajednički doprinijeli prevazilaženju poteškoća s kojima je u uslovima pandemije suočena crnogorska privreda i adekvatno ispratili očekivani investicioni ciklus. Cilj je da svi odobreni projekti daju poseban zamajac oporavku crnogorske privrede i osnaže njenu konkurentnost i održivost.

Strateški pristup Fonda u integrisanim komunikacijama je usmjernost na naše ciljne grupe (lokalna, mala, srednje i srednje kapitalizovana preduzeća) kroz već uspostavljene i nove marketinške i PR alate i kanale. Ključne poruke biće usmjerene na prednosti uslova finansijske podrške u odnosu na konkurenciju, sa fokusom na najpovoljnije uslove na crnogorskom finansijskom tržištu, sredstva koja su obezbijedena od međunarodnih finansijskih institucija za zelene projekte, pozitivna iskustva naših korisnika i dr. Poseban fokus komunikacionih aktivnosti biće na promociji i afirmaciji ženskog preduzetništva, kreditnih linija usmjerenih na zelenu i digitalnu ekonomiju, kao i društveno odgovorne aktivnosti koje su usmjerene na zaštitu životne sredine, socijalnu inkluziju i dr.

Osnovni komunikacioni principi podrazumijevaće: proaktivnost, informisanje, edukaciju, transparentnost, partnerstvo i dijalog. Osnovni komunikacioni pristup je: informisanje, edukacija, promocija i podizanje svijesti

javnosti o mogućnostima koje nudi Fond kroz svoje kreditne linije, značaju i prednostima zelenene i digitalne ekonomiji, značaju i mogućnostima za žensko preuzetništvo i dr.

Sve komunikacione aktivnosti podrazumijevaće redovno i blagovremeno informisanje javnosti i strateških ciljnih grupa o aktivnostima i rezultatima rada Fonda, putem uspostavljenih i novih kanala i alata komunikacije, te svim potrebnim informacijama potencijalnim korisnicima kredita i faktoring finansiranja. Takođe, sve komunikacione aktivnosti će u narednoj godini imati edukativnu i informativnu ulogu, sa ciljem informisanja o postojećim kreditnim linijama Fonda, ali i podiznja svijesti ciljnih grupa o prednostima i značaju zelene i digitalne ekonomije, ženskog preduzetništva, socijalne inkluzije i dr. Kroz uspostavljene i nove komunikacione alate i tehnike, Fond će se usmjeriti i na organizovanje različitih edukativno-promotivnih aktivnosti.

- Pristup „jedan na jedan“ gdje će se u direktnom kontaktu sa preduzetnikom predstaviti uslovi finansiranja za kreditnu liniju koja je u domenu njegovog interesovanja.
- Prezentacije u opštinama, po kojima je Fond prepoznat kao institucija koja dolazi kod korisnika, obilazi crnogorske opštine i prezentuje uslove finansiranja svim zainteresovanim investitorima. Na ovaj način, u kontinuitetu pružamo sve potrebne informacije korisnicima o uslovima za dobijanje kredita i time obezbjeđujemo adekvatno predstavljanje proizvoda Fonda. Cilj nam je da predstavimo mogućnosti za unapređenje i razvoj biznisa i da privučemo što veći broj privrednika da te šanse iskoriste.

Fokus komunikacije u 2022. godini će biti na primjeni instrumenata podrške Fonda koje predstavljaju „zeleni krediti“ sa kompletnim sistemom za analizu, ocjenjivanje, plasmane i monitoring u odnosu na postavljene zelene ciljeve. Naši partneri u ovom poslu su AFD (Agence Francaise du Developement– Francuska agencija za razvoj), Eko fond i UNDP. Takođe, planiramo da u ovoj godini u saradnji sa CEB-om, počnemo finansiranje opštinskih projekata koji imaju za cilj jačanje poslovnog ambijenta i poboljšanja uslova u ruralnim djelovima zemlje. Posebnu pažnju posvetićemo novom vidu saradnje sa međunarodnim finansijskim institucijama, koji ne podrazumijeva isključivo kreditnu podršku, već i širi oblik saradnje u razvoju novih društvenih projekata. Sredstva iz kredita od međunarodnih finansijskih institucija, za odgovor na krizu izazvanu pandemijom Covid-19 namijenjena su za očuvanje likvidnosti i radnih mjesta, ali, takođe, i za razvojne projekte koji će doprinijeti stvaranju nove ekonomske vrijednosti u Crnoj Gori i podržati transformaciju naše ekonomije u cirkularni i održivi sistem u postpandemijskom periodu koji slijedi. Međunarodne finansijske institucije i EU fondovi prilikom prekogranične saradnje zahtijevaju vidljivost svakog projekta, što znači da će biti potrebno prezentovanje javnosti svih aktivnosti, kroz sve vrste marketing i PR alata.

Prilikom realizacije novih projekata, fokus će biti i na jačanju društvene odgovornosti Fonda kao razvojne institucije, koja je kao takva inače prepoznata ne samo kod nas, već i kod međunarodnih partnera.

- Prezentacije biznis asocijacijama i fakultetima – Organizacija prezentacije za biznis asocijacije i za njihove članove, kao i seminari i radionice na fakultetima.
- Prisustvo Fonda i zajedničkih nastupa preduzeća na međunarodnim sajmovima - Prisustvo međunarodnim sajmovima je prilika da crnogorski preduzetnici promovišu svoje proizvode na

međunarodnom tržištu i uspostave nove kontakte. Potrebno je nastaviti da se različitim instrumentima omogući prisustvo crnogorskih preduzeća na međunarodnim sajmovima, kao što je to uspješno realizovano učešćem na prethodnim sajmovima obrta i preduzetništva u Sloveniji (MOS Celje), zatim sajama u Novom Sadu, Prištini, Tirani i Mostaru, koji se organizuju u saradnji sa Privrednom komorom i nadležnim ministarstvima.

- Oglašavanje u medijima – Od ključne je važnosti da svaki potencijalni klijent prepozna svoja poslovna interesovanja u pojedinim kreditnim proizvodima. Fond je za 2022. godinu medija planom predvidio oglašavanje u elektronskim, štampanim medijima i online medijima, gdje će se posebna pažnja posvetiti da u fokusu interesovanja bude svako preduzeće, preduzetnik, poljoprivrednik kome se želimo obratiti kao potencijalnom korisniku i investitoru. Pored direktnog marketinga - reklama Fonda, fokus će biti na indirektni marketing, tj. promociju Fonda putem PR tekstova i televizijskih priloga o uspješnim projektima koje je Fond finansijski podržao. Na taj način, podstičemo potencijalne korisnike naših kreditnih linija, da se vođeni pozitivnim primjerima uspješnih preduzetnika odvaži i pokrene sopstveni biznis i realizuju neku od svojih ideja. U proteklih šest godina, kampanja o promociji uspješnih crnogorskih preduzetnika pokazala je pozitivne efekte, pa će Fond i u narednoj poslovnoj godini nastaviti saradnju sa medijskim kućama po osnovu ovog projekta.

Posebna pažnja će se posvetiti razvoju Strategije komunikacije Fonda za 2022. godinu sa pratećim akcionim planom, koja će razraditi ključne ciljeve, ciljne grupe, ton, jezik i bazu poruka, finansijski okvir i vremenski okvir sa detaljnom listom komunikacionih aktivnosti.

Neki od predloženih alata koji će se koristiti:

- Tradicionalni PR alati (Saopštenja za javnost, konferencije za novinare, neformalni sastanci s novinarima, intervjui, izjave, tematske emisije, tekstovi, tematski prilozi, tematski dodaci u medijima).
- Organizacija događaja -tematske konferencije/tribine/panel diskusije/info dani/ društveno odgovorne aktivnosti;
- Obuke, treninzi, informativne radionice;
- Prezentacije;
- Marketinški alati (oglas, bilbordi, spotovi, video animacije, filmovi, džinglovi, promo materijali (štampani i audio-vizuelni), content marketing i dr;
- Alati za web i društvene medije, plaćeni i neplaćeni;
- Nagrada za najbolji investicioni projekat za žensko preduzetništvo;
- Nagrade za najbolju biznis ideju/najboljeg klijenta;
- Sajmovi održivih biznis ideja u Crnoj Gori i inostranstvu;
- Besplatna info-linija - Call centar;
- Publikacije, newsletter;

- Digitalni marketing–Portali, Google Adwords, Facebook, web stranica Fonda – vizuali, video priče, infografike;
- Press clipping.

XII. KORPORATIVNO DRUŠTVENA ODGOVORNOST

Savremeno poslovanje podrazumijeva razvijen koncept društveno odgovornog poslovanja koje se odnosi na načine na koje kompanije u svom poslovanju balansiraju ekonomske i socijalne aspekte svog poslovanja. Takođe društveno odgovorno poslovanje možemo definisati kao koncept u okviru koga se preduzeće prema svim stakeholderima odnosi etički i odgovorno, odnosno na društveno prihvatljiv način.

Fond će i u 2022. godini nastaviti da bude podrška zajednici u smislu društveno odgovornih aktivnosti.

XIII. UPRAVLJANJE IMOVINOM

Fond u svom vlasništvu posjeduje značajnu imovinu koju čini portfelj hartija od vrijednosti (akcije i udjeli), kao i određeni broj nepokretnosti stečenih u skladu sa zakonom. Upravljanje imovinom u vlasništvu Fonda tokom 2022. godine biće predmetom posebne pažnje, vodeći računa o Planu privatizacije koji donosi Vlada Crne Gore, i s tim u vezi preduzimaće se odgovarajuće aktivnosti na valorizaciji imovine Fonda, u skladu sa godišnjim planom privatizacije, zakonom i internim aktima Fonda.

1. Portfelj hartija od vrijednosti

Portfelj Fonda čini:

- akcijski kapital, odnosno akcije, kao vlasničke hartije od vrijednosti, koje glase na dio kapitala akcionarskog društva na osnovu kojih Fond ostvaruje pravo glasa na skupštinama akcionara, pravo učešća u raspodjeli dobiti (dividende), kao i set drugih vlasničkih prava;
- udio u društvu sa ograničenom odgovornošću iz kojeg proističu prava po osnovu trajnog uloga u društvo.

Akcije/udijeli

Akcije:

U portfelju Fonda nalazi se akcijski kapital u 20 akcionarskih društava/emitenata koja su registrovana kod Centralnog klirinškog depozitarnog društva AD Podgorica (CKDD). Navedena društva Fond je preuzeo iz portfelja bivšeg Fonda za razvoj RCG, koje je ovaj stekao kroz postupak svojinsko upravljačke transformacije i privatizacije privrede. Od navedenog broja društava, njih 7 (sedam) obavlja svoju poslovnu djelatnost, dok preostala društva godinama ne obavljaju svoju djelatnost, nemaju svoje organe upravljanja i najveći broj njih je u postupku stečaja ili likvidacije.

Udjeli:

Fond je osnivač društva "Turistički centar Durmitor" doo Žabljak, koje upravlja skijalištem »Savin Kuk« na Žabljaku. Fond je u prethodnom periodu uložio značajna sredstava u rekonstrukciju i modernizaciju skijališta „Savin Kuk“, a sve u cilju podizanja kvaliteta usluga i bezbjednosti ovog skijališta. Uvažavajući činjenicu da je Fond finansijska institucija koja shodno svojoj misiji ne treba da upravlja turističko-skijališnim resursima Crne Gore, cilj je da se nađe rješenje za adekvatnije i svrsishodnije upravljanje Skijalištem Savin Kuk. Navedeno bi se postiglo bilo kroz restrukturiranje društva i spajanje sa društvom "Skijališta Crne Gore " doo ili eventualno neki drugi način valorizacije navedenog lokaliteta.

Fond je posjedovao udio u kapitalu Javnog preduzeća "Regionalni vodovod Crnogorsko primorje" Budva nominalne vrijednosti 7,9 mil € (12,10%), kod kojeg su u prethodnom periodu provedene aktivnosti na transformaciji ovog preduzeća u društvo sa ograničenom odgovornošću. Naime, Vlada Crne Gore je dana 10. novembra 2017.godine donijela Odluku o osnivanju društva sa ograničenom odgovornošću „Regionalni Vodovod Crnogorsko primorje“ DOO Budva (Sl.list CG br.79/17). Navedenom Odlukom vrši se transformacija JP "Regionalni vodovod Crnogorsko primorje" Budva u "Regionalni vodovod Crnogorsko primorje" d.o.o. Budva, i to kao jednočlano društvo, gdje je osnivač Vlada Crne Gore. Fond je u cilju definisanja statusa i rješavanja pitanja svog udjela u ovom javnom preduzeću, prema nadležnim ministarstvima pokrenuo više inicijativa za rješavanja pitanja statusa uloženi sredstava Fonda, odnosno učešća u kapitalu novoosnovanog društva.

S tim u vezi, Vlada Crne Gore je na sjednici od 23.09.2021. godine usvojila informaciju o statusu udjela Investiciono razvojnog fonda Crne Gore u društvu "Regionalni vodovod Crnogorsko primorje" d.o.o. Budva i prihvatila prijedlog Ugovora o prenosu novčanih sredstava između Ministarstva finansija i socijalnog staranja i Fonda, kojim se utvrđuje obaveza Ministarstva finansija da Fondu isplati sredstva u iznosu od 7.932.957,00 EUR, u deset jednakih godišnjih tranši počev od 01.01.2025. godine. Ugovor o prenosu novčanih sredstava između Ministarstva finansija i socijalnog staranja i Fonda je potpisan 18.10.2021. godine.

Privatizacija

Aktivnosti Fonda tokom 2022. godine odnosiće se na privatizaciju akcija i udjela u vlasništvu Fonda. Fond će i u 2022. godini nastaviti sa aktivnostima vezanim za privatizaciju preostalog kapitala iz svog portfelja, prenijetog u skladu sa Zakonom o svojinskoj i upravljačkoj transformaciji, Zakonom o privatizaciji privrede ili stečenog na drugi način shodno zakonu.

Navedene aktivnosti će prvenstveno zavisiti od Plana privatizacije za 2022. godinu, koji na prijedlog Savjeta za privatizaciju i kapitalne projekte donosi Vlada Crne Gore.

Fond će Savjetu za privatizaciju i kapitalne projekte Vlade Crne Gore predložiti društva iz svog portfelja koja mogu biti predmet privatizacije u 2022. godini nekim od metoda predviđenih Planom privatizacije (javni tender, berzanska prodaja akcija, valorizacija turističkih lokaliteta, i dr.).

Fond će i tokom 2022. godine sa ostalim predstavnicima državnog kapitala aktivno raditi na rješavanju pitanja daljeg statusa društava registrovanih kod CKDD, u kojima ima vlasništvo na akcijama, a koja eventualno ne budu obuhvaćena Planom privatizacije za 2022.godinu.

2. *Nepokretnosti u vlasništvu Fonda*

Fond će i u narednom periodu posebnu pažnju posvetiti valorizaciji investicionih nekretnina u vlasništvu Fonda, koje su sticane na osnovu zaključaka i preporuka Vlade Crne Gore, odnosno valorizaciji dijela nekretnina u svom vlasništvu, stečenih po osnovu naplate problematičnih plasmana iz založenih kolateralna - hipoteka.

Analizom iskustava iz prethodnog perioda kao i posljedica izazvanih kovid pandemijom, utvrđeno je da se najveći broj nepokretnosti ne mogu prodati po ponuđenim cijenama, kako je to bilo definisano ranije objavljenim javnim pozivima za prodaju nepokretnosti. S tim u vezi, investicione nekretnine će biti predmet posebne pažnje u dijelu utvrđivanja cijene koja mora odgovarati tržišnim uslovima a sve u skladu sa internim aktima Fonda i zakonskim propisima. Shodno navedenom, donosiće se odgovarajuće odluke koji će se model valorizacije u konkretnom slučaju primijeniti: prodaja nepokretnosti, davanje u zakup, valorizacija kroz zajedničko ulaganje, valorizacija stavljanjem u funkciju razvoja biznis centara i inkubatora u saradnji sa lokalnim samoupravama i sl.

XIV. ZAKLJUČAK

Snažan negativan uticaj pandemije korona virusa na kretanje privredne aktivnosti, velikim dijelom uticao je na kratkoročne i srednjoročne mjere finansijske i nefinansijske podrške privrednim subjektima u Crnoj Gori. U tom smislu 2021. godina je na neki način prekretnica i na globalnom nivou, u smislu fokusa na održivo i inkluzivno finansiranje i odgovorniji odnos prema raspoloživim resursima. Shodno tome, globalna kretanja i fokus na kreiranju održivih rješenja i primjeni zelene ekonomije i digitalnoj transformaciji, upućuju na važnost kreiranja posebnih programa podrške koji promovišu investicije u održive izvore energije, održivu poljoprivredu i energetska efikasnost u funkciji ostvarenja ekonomske politike Vlade Crne Gore, u sinergiji sa ministarstvima i drugim javnim institucijama.

Imajući u vidu gore navedeno Fond će tokom 2022. godine, kao i do sada biti posvećen promociji i realizaciji programa podrške namijenjenim mikro, malim, srednjim i srednje kapitalizovanim preduzećima u cilju očuvanja postojećih i otvaranja novih radnih mjesta, očuvanju likvidnosti, kreiranju dodate vrijednosti i unapređenju konkurentnosti crnogorske privrede sa posebnim naglaskom na zelenu ekonomiju i digitalnu transformaciju.

Tokom 2022. godine će se nastaviti sa podrškom prevazilaženju efekata pandemije sa naglaskom na razvojnu komponentu koja treba da doprinese uklanjanju strukturne i sektorske neravnoteže, kao i da se prevaziđe problem nedovoljno diverzifikovane proizvodne baze.

U cilju pružanja podrške crnogorskoj privredi, u skladu sa definisanim prioritetima, Fond će nastaviti saradnju sa postojećim partnerima, ali i sagledavati u saradnji sa Vladom Crne Gore nove mogućnosti u cilju obezbjeđenja dodatnih izvora finansiranja po što povoljnijim uslovima. Naravno, u svom djelovanju Fond će se kao i do sada rukovoditi principima odgovornog i održivog poslovanja.

Predsjednik Odbora direktora IRF CG A.D.

Velizar Kaluđerović

Investiciono-razvojni fond
Crne Gore A.D.

PREDLOG

Finansijski plan za 2022.godinu

Sadržaj

UVOD	3
1. FINANSIJSKI PLAN za 2022. godinu	4
1.1. Planirani prihodi.....	5
1.2. Planirani troškovi	5
1.3. Plan kapitalnih ulaganja u 2022. godini	7
ZAKLJUČAK	8

UVOD

Poslovanje Fonda tokom 2021. godine je prevashodno bilo usmjereno ka ublažavanju negativnih efekata pandemije COVID-19, tako da je značajan dio plasmana bio namijenjen očuvanju radnih mjesta i prevazilaženju izazova nelikvidnosti usljed smanjenja privredne aktivnosti. Zahvaljujući uspješnoj turističkoj sezoni, tokom trećeg kvartala 2021. godine ostvaren je evidentan oporavak privredne aktivnosti i stabilizacija likvidnosti privrednih subjekata, tako da se tokom 2022. godine očekuje osnaživanje investicionog ciklusa.

Na osnovu prognoze Evropske banke za obnovu i razvoj očekuje se da će ekonomija Crne Gore porasti za 12.3% tokom 2021. godine. Crnogorski bruto domaći proizvod, nakon prošlogodišnjeg pada od preko 15%, ove će se godine, prema projekcijama Evropske komisije, oporaviti za 10,7%. Naredne, 2022. godine, očekuje se dodatni porast crnogorske ekonomije od 6,4%.

Nakon usporenog starta, ekonomija je tokom 2021. godine doživjela snažan oporavak u odnosu na prošlu godinu u dijelu domaće i eksterne tražnje. Turizam je tokom ljeta snažno porastao u broju dolazaka turista i noćenja, koji je dostigao oko 85% nivoa iz jula i avgusta 2019. godine.

Oснаživanje ekonomije, tokom 2021. godine i prevazilaženje posljedica pandemije koronavirusa je od izuzetnog značaja za crnogorsku privredu i očuvanje radnih mjesta. Za naredni period je izuzetno važno nastaviti sa kreiranjem adekvatnih mehanizama podrške za crnogorske privrednike, kako bi se ubrzao dalji rast i razvoj.

Fond će tokom 2022. godine svoje aktivnosti usmjeriti ka realizaciji prioriteta definisanih ekonomskim mjerama Vlade Crne Gore i s tim u vezi kontinuirano pratiti potrebe MMS preduzeća i pružati adekvatnu finansijsku podršku, sa naglaskom na zelenu i digitalnu tranziciju, kao i poboljšavanje uslova života kroz ulaganja u infrastrukturne projekte. S tim u vezi, planirano je da se tokom 2022. godine za podršku prioritetima razvoja crnogorske privrede od strane Fonda, plasira najmanje 150 mil EUR.

Kao neophodan preduslov obavljanja investicione aktivnosti je uspostavljanje i održavanje optimalne strukture izvora finansiranja, tako da će tokom 2022. godine biti nastavljena saradnja sa međunarodnim institucijama u cilju održavanja tekućih ali i uspostavljanja novih modela finansiranja.

Finansijskim planom je predviđeno da Fond, i u 2022. godini, ostvaruje prihode na nivou neophodnom za pokriće troškova, uz ostvarenje održivog poslovanja koje garantuje samoodrživost Fonda, kao neophodne pretpostavke za dalje obezbjeđenje izvora sredstava na međunarodnom tržištu.

1. FINANSIJSKI PLAN za 2022. godinu

Ukupni prihodi su planirani na nivou od 12 mil EUR, a ukupni rashodi na nivou 11,9 mil EUR.

	Plan 2022
Prihod od kamata-dugoročni krediti i garancije	10.530.195
Prihod od kamata-kratkoročni krediti i faktoring	807.019
Prihod od naknada- krediti	193.427
Prihod od naknada-faktoring	96.000
Prihod od kamata na depozite	288.250
Poslovni prihodi	11.914.892
Ostali prihodi	100.000
UKUPNO PRIHODI	12.014.892
RASHODI	
TROŠKOVI REZERVACIJA	4.300.000
TROŠAK OTPREMNINA	235.000
TROŠKOVI ZAPOSLENIH	2.587.270
TROŠKOVI KAMATA	3.222.746
OPŠTI I ADMINISTRATIVNI TROŠKOVI	1.511.008
Trošak korporativne društvene odgovornosti i sponzorstva	80.000
Trošak stručnog usavršavanja zaposlenih	20.000
Trošak amortizacije	211.517
Trošak osiguranja zaposlenih, objekata i opreme	20.000
Trošak održavanja, registracije i osiguranja vozila	15.000
Trošak održavanja prostorija Fonda	8.100
Trošak održavanja softvera i računarske opreme	178.240
Trošak potrošnog materijala-računarska oprema	15.850
Trošak revizije	25.000
Trošak konsultantskih usluga	95.000
Trošak prevodilačkih usluga	4.000
Trošak propagandnog materijala i usluga	120.000
Trošak oglasa-konkursi, vansudske prodaje i ostalo oglašavanje	2.000
Trošak bankarskih provizija	130.000
Trošak službenih putovanja	45.000
Trošak ugostiteljskih usluga i reprezentacije	30.000
Trošak goriva	7.000
Trošak advokatskih i notarskih usluga	60.000
Trošak sudskih taksi	20.000
Trošak zakupa poslovnog prostora	45.000
Trošak kancelarijskog materijala	20.000
Trošak stručne literature, časopisa, knjiga	4.800
Trošak usluga arhiviranja dokumentacije Fonda	38.000
Trošak bifea i higijenskog materijala	8.500
Trošak fiksnih i mobilnih telefona	25.000
Trošak usluga CDA	4.000
Trošak održavanja ulaza	3.000
Trošak električne energije	18.000
Trošak PTT usluga	4.000
Trošak komunalnih usluga i vode	3.000
Trošak ostalog potrošnog materijala	1.000
Ostali troškovi	250.000
UKUPNO RASHODI	11.856.024
OPERATIVNI REZULTAT PRIJE OPOREZIVANJA	158.868

1.1. Planirani prihodi

Operativni prihodi su planirani u iznosu od 12 mil EUR, na bazi: prihoda od kamata i naknada za postojeći portfolio, u iznosu od blizu 400 mil EUR, kao i prihoda od kamata i naknada, na osnovu realizacije plasmana, u iznosu od najmanje 150 mil EUR.

Uslovi po kojima će se realizovati plasmani tokom 2022. godini, će biti preciznije definisani u okviru pojedinačnih kreditnih linija za 2022. godinu. Kamatna stopa je i instrument promovisanja prioriternih djelatnosti i nivoa investicione aktivnosti. U skladu sa tim stimulacije tj. umanjenja kamatnih stopa će se odobravati u skladu sa prioritetima ekonomskog razvoja.

Osim direktnih poslovnih prihoda, ostvarenih po osnovu prihoda od kamata i naknada, planirani su i prihodi po osnovu oročenih sredstava. Fond kontinuirano održava nivo novčanih sredstava kao obaveznu rezervu u skladu sa zahtjevima ugovora sa međunarodnim finansijskim organizacijama i institucijama. S tim u vezi optimalno upravljanje tim raspoloživim novčanim sredstvima podrazumijeva oročavanje kod poslovnih banaka sa mogućnošću prijevremenog razročavanja.

1.2. Planirani troškovi

Kontinuirani rast finansijskih plasmana i portfolia, kao rezultat ima odgovarajuću dinamiku realizacije troškova, koji su za 2022 godinu planirani u iznosu od 11,9 mil EUR.

Najveće učešće u ukupnim troškovima Fonda imaju troškovi kamate po kreditima, troškovi rezervacija po direktnim kreditima i troškovi bruto zarada.

1.2.1. Troškovi rezervacija

Troškovi rezervacija po direktnim kreditima planirani su na osnovu principa obazrivog bankarskog poslovanja. S tim u vezi planirani trošak rezervacija na ukupan portfolio uključujući i potraživanja za kamate na direktne kreditne plasmane, obačunat je u iznosu od 4,3 mil EUR.

Metodologija koja se primjenjuje prilikom obračuna ispravke vrijednosti za stavke finansijske aktive bazirana je na primjeni standarda MSFI 9. IRF CG u skladu sa Odlukom Centralne banke, dužan da, osim obračuna ispravke vrijednosti, vrši i klasifikaciju stavki bilansne aktive i vanbilansnih stavki, po osnovu kojih je izložen kreditnom riziku i obračunava rezervacije za procijenjene gubitke. Sve navedeno je u skladu sa principima opreznosti i jasnom namjerom rukovodstva i odgovornih službi u Fonda da naplativost zadrži na visokom nivou.

1.2.2. Trošak kamate i naknade

Planirani trošak kamate po kreditima, u iznosu od 3,2 mil EUR se sastoji od troškova kamate po tekućim kreditnim sredstvima, u iznosu od 2,5 mil EUR kao i troškova kamata i naknada po sredstvima za koja se očekuje da će se povući u toku 2022. godine, u iznosu oko 0,7 mil EUR. Tokom godine se kontinuirano vrši analiza optimalnih kamatnih stopa i ročnosti prilikom preuzimanja sredstava na osnovu usklađenosti sa kamatnim stopama i ročnošću odgovarajućih plasmana.

1.2.3. Trošak bruto zarada i drugih primanja zaposlenih

Trošak bruto zarada i drugih primanja zaposlenih u iznosu od 2,6 mil EUR, planiran je na osnovu pretpostavke potrebnog broja zaposlenih u 2022. godini, kao i potrebe uvođenja efikasnijeg sistema nagrađivanja koji će obezbijediti neophodnu motivisanost i angažovanost zaposlenih na postizanju zacrtanih ciljeva.

Obračun zarada i drugih primanja zaposlenih je planiran na osnovu Pravilnika o zaradama i drugim primanjima zaposlenih u Fondu i Pravilnika o organizacionoj strukturi i sistematizaciji radnih mjesta.

1.2.4. Ostali troškovi

Tokom 2022. godine Fond će nastaviti sa podrškom zajednici kroz društveno odgovorno poslovanje kroz finansiranje projekata u cilju podrške socijalne inkluzije kroz podršku ženskom preduzetništvu i mladima u biznisu uz naravno punu posvećenost zelenoj i digitalnoj tranziciji. Za korporativnu društvenu odgovornost je u 2022. godini opredjeljen iznos od 80 hiljada EUR.

Zahvaljujući intenzivnoj propagandnoj aktivnosti u prethodnom periodu Fond je postao prepoznatljiva finansijska institucija. S tim u vezi kontinuirana marketing aktivnost, informisanje javnosti, komunikaciju na lokalnom nivou, saradnja sa biznis asocijacijama i saradnja sa međunarodnim organizacijama, zahtijeva ulaganja i to u skladu sa planom 120 hiljada EUR. Ta aktivnost doprinosi većem nivou informisanosti postojećih, ali i potencijalnih preduzetnika o kreditnim linijama Fonda i većem nivou transparentnosti i javnosti rada.

Intenzivan rast ukupnog portfolija Fonda utiče na usložnjavanje svih poslovnih procesa, te zahtjeva da se posebna pažnja posveti usavršavanju i obrazovanju zaposlenih, kroz stručne obuke i nabavku adekvatne literature. Za ove potrebe je planirano iznos od 20 hiljada EUR, za 2022. godinu.

Izazov naplativosti, posebno direktnih kreditnih aranžmana, sa povećanjem obima plasmana kao i sa istekom grejs perioda, dolazi sve više do izražaja što dovodi i do povećanja planiranih troškova pravnog zastupanja, notarskih i usluga javnih izvršitelja, kao i drugih sudskih troškova. Za ovu namjenu planirani iznos je 80 hiljada EUR.

Fond izdvaja značajna sredstva za troškove održavanja postojećih softverskih rješenja i sigurnosnih sistema, kao i za usluge implementacije novih softverskih modula. Ovi troškovi su planirani u iznosu 178 hiljada EUR.

Ostali troškovi su planirani na osnovu iskustva iz prethodnog perioda.

Fond može biti izložen i drugim troškovima koje nije moguće unaprijed planirati, kao što su troškovi smanjenja vrijednosti (obezvređenja) pojedinih pozicija imovine, troškovi rezervacija za sudske sporove kod kojih postoji vjerovatnoća negativnog ishoda za Fond, zatim troškovi koji proističu iz zahtjeva međunarodnih računovodstvenih standarda i sl. Ovi troškovi se procjenjuju na kraju poslovne godine i nije ih moguće unaprijed planirati.

1.3. Plan kapitalnih ulaganja u 2022. godini

Ubrzan rast i razvoj Fonda, koji se ogleda kako u rastu poslovanja tako i u povećanju broja zaposlenih i proizvoda koje Fond nudi krajnjim klijentima, zahtijeva i adekvatan stepen razvoja Informacionog sistema. Kako je strategija Fonda, između ostalog, da bude pouzdan partner svojim klijentima i da proaktivno prati njihovo zadovoljstvo, plan službe za informacione tehnologije u 2022. godini će biti usmjeren na modernizaciju poslovanja samog Fonda.

Služba za IT treba da podrži ambiciju Fonda u sledećim oblastima:

- optimizacija i centralizacija postojećih softverskih rešenja, kako bi se u budućnosti stvorili preduslovi za lakši, brži i jednostavniji razvoj novih proizvoda, ali i omogućilo jednostavnije uvođenje eventualnih regulatornih zahtijeva;
- kontinuirano unapređenje sigurnosti informacionog sistema kako bi se obezbijedilo efikasno sprovođenje svih poslovnih procesa unutar Fonda. Poseban fokus će biti na onim djelovima informacionog sistema koji tretiraju upravljanje senzitivnim podacima i prate njihovo korišćenje. Planirana je implementacija IT rješenja iz oblasti sigurnosti e-mail sistema, kao i implementacije rješenja koje se bave problematikom klasifikacije i sigurnosti informacija;
- unapređenje procesa upravljanja kontinuitetom poslovanja koje po definiciji obuhvata identifikovanje i zaštitu definisanih kritičnih poslovnih procesa i resursa neophodnih da se održi prihvatljiv nivo poslovanja, štiteći ključne resurse i primjenjujući one procedure i procese koji će omogućiti opstanak organizacije u slučaju katastrofalnog događaja, i nastavak pružanja servisa i usluga u prethodno definisanom nivou;
- optimizacija IT infrastrukture u cilju usklađivanja sa opštom poslovnom strategijom;
- poboljšanje odnosa sa internim korisnicima u cilju unapređenja kvaliteta i transparentnosti IT servisa krajnjim korisnicima.

U skladu sa preporukama Centralne banke iz 2020. godine obavezan je nastavak procesa razvoja Informacionog sistema Fonda u oblasti novih softverskih rješenja kao i na planu modernizacije i proširenja hardverskih kapaciteta, a u skladu sa propisanim IT standardima i praksama, tako da je u 2022. godini planirana nabavka i implementacija softverskih rješenja i odgovarajuće opreme u iznosu od 528 hiljada EUR.

Fond ima namjeru da tokom 2022. godine izvrši adaptaciju postojećeg poslovnog prostora u cilju poboljšanja funkcionalnosti radnog okruženja. Za ovu vrstu radova je planirano 70 hiljada EUR.

Za kupovinu nepokretnosti površine 3m² u stambenoj zgradi, Bulevar Svetog Petra Cetinjskog br. 120 u Podgorica, u cilju regulisanja spora sa Skupštinom etažnih vlasnika, vezano za poslovni prostor koji se već koristi od strane Fonda, planirano je 6 hiljada EUR.

Za ostale nabavke osnovnih sredstava, kancelarijskog namještaja i druge opreme manjih vrijednosti, planiran je iznos od 20 hiljada EUR.

Fond je planom predvidio i mogućnost zamjene dotrajalog automobila, u iznosu do 25 hiljada EUR.

Fond će nastojati da, u skladu sa odredbama Kolektivnog ugovora, i u 2022. godini nastavi sa praksom odobravanja stambenih kredita zaposlenima pod povoljnim uslovima, kao poseban vid stimulacije i mehanizam zadržavanja kvalitetnih kadrova.

Projekcije godišnjih tokova gotovine pokazuju da će Fond i u 2022. godini imati dovoljno novčanih sredstava za izmirenje preuzetih obaveza po dospijeću. Osnovne izvore sredstava, za investicionu aktivnost u 2022. godini, predstavljaju pozajmice međunarodnih finansijskih insitucija, povraćaji po plasiranim kreditnim i faktoring aranžmanima.

ZAKLJUČAK

Finansijski plan predstavlja finansijski okvir za poslovne aktivnosti u 2022. godini, usklađen sa Godišnjim planom rada za 2022. godinu.

Obzirom da je plan pripremljen isključivo za prihode i rashode po osnovu osnovne djelatnosti IRF CG, a na osnovu trenutno raspoloživih informacija, ostvareni finansijski rezultat može da odstupa od planiranog.

Predsjednik Odbora direktora IRF CG A.D.

Velizar Kaluđerović

Crna Gora

Agencija za zaštitu konkurencije
Savjet

INVESTICIONO-RAZVOJNI
FOND CRNE GORE A.D.

Adresa: ul. Svetlane Kane Radević br. 3

81000 Podgorica, Crna Gora

tel: +382 20 239010

fax: +382 20 239015

www.azzk.me

Broj: 05-04100-11194-21/1

Podgorica, 14. 12. 2021. god.

Broj: UPI-05-430/21-144/6

Podgorica, 13.12.2021. godine

Savjet Agencije za zaštitu konkurencije na osnovu člana 20f stav 1 tačka 1 Zakona o zaštiti konkurencije („Sl. list CG“, br. 44/12 i 13/18), člana 11 st. 1 i 2, člana 14 st. 1 i 3 i člana 19 Zakona o kontroli državne pomoći („Sl. list CG“, br. 12/18) i člana 18 Zakona o upravnom postupku („Sl. list CG“, br. 56/14, 20/15, 40/16 i 37/17), u postupku ocjene usklađenosti državne pomoći, po prijavi državne pomoći podnijetoj od strane Investicionog razvojnog fonda Crne Gore AD, na osnovu Prijedloga rješenja V.D. direktora Agencije za zaštitu konkurencije, na sjednici održanoj dana 13.12.2021., donosi

R J E Š E N J E

1. UTVRĐUJE SE da je Godišnji plan rada Investicionog razvojnog fonda Crne Gore AD za poslovnu 2022. godinu u skladu sa Zakonom o kontroli državne pomoći („Sl. list CG“, br. 12/18).
2. Podrška infrastrukturnim projektima u cilju unaprjeđenja kvaliteta života i uravnoteženog regionalnog razvoja će se naknadno ocjenjivati, prilikom svake konkretne dodjele, primjenom posebnih pravila za dodjelu državne pomoći.
3. U skladu sa članom 1 stav 2 Zakona o kontroli državne pomoći („Sl. list CG“, br. 12/18), Agencija za zaštitu konkurencije se nije izjasnila na dio Godišnji plan rada Investicionog razvojnog fonda Crne Gore AD za poslovnu 2022. godinu koji se odnosi na podsticaje razvoja poljoprivrede.
4. ZADUŽUJE SE Investiciono razvojni fond da sve dodijeljene pomoći male vrijednosti (*de minimis pomoći*) unese u *de minimis* registar.

O b r a z l o ž e n j e

PODNIJETA PRIJAVA DRŽAVNE POMOĆI - ZAKONITOST DRŽAVNE POMOĆI

Investicioni razvojni fond Crne Gore AD (u daljem tekstu: „Fond“ ili „IRF“) je dana 03.12.2021. godine dostavio Agenciji za zaštitu konkurencije (u daljem tekstu:

„Agencija“) Dopisom br. 05-04001/10774-21/1 od 02.12.2021. godine, koji je zaveden u Agenciji pod br. UPI-05-430/12-144/1 od 03.12.2021. godine, na ocjenu Godišnji plan rada Investicionog razvojnog fonda Crne Gore AD za poslovnu 2022. godinu (u daljem tekstu: „Godišnji plan rada“).

Dodatno, na osnovu člana 11 stav 1 Zakona, Investicioni razvojni fond Crne Gore AD dostavio je i Obrazac 1 prijave državne pomoći br. UPI-05-430/21-144/2 od 03.12.2021. godine, što sve zajedno čini jedinstvenu i potpunu prijavu državne pomoći.

Ovlašćeno lice Investicionog razvojnog fonda Crne Gore AD je svojim potpisom i pečatom Fonda, na svakoj stranici Obrasca 1, potvrdilo da su svi navedeni podaci istiniti i tačni. S obzirom na to da član 11 stav 2 Zakona precizira da je za istinitost i tačnost podataka navedenih u prijavi odgovoran podnosilac prijave, Agencija je prilikom ocjene uzela u obzir odgovornost davaoca državne pomoći (kao podnosioca prijave državne pomoći).

Agencija je odlučivala o usklađenosti Godišnji plan rada sa pravilima za dodjelu državne pomoći, nakon što je primila urednu i potpunu prijavu državne pomoći, u smislu člana 14 stav 1 Zakona.

Na osnovu člana 19 Zakona, uzimajući u obzir naročitu složenost podnete prijave državne pomoći, Agencija je za potrebe odlučivanja angažovala nezavisnog stručnjaka sa odgovarajućim kvalifikacijama.

OPIS GODIŠNJEG PLANA RADA KORISNICI, TRAJANJE, BUDŽET, INSTRUMENTI DODJELE

Tokom 2022. godine će se nastaviti sa podrškom prevazilaženju efekata pandemije, sa naglaskom na razvojnu komponentu, koja treba da doprinese uklanjanju strukturne i sektorske neravnoteže, kao i da se prevaziđe problem nedovoljno diverzifikovane proizvodne baze. U tom smislu, Fond je za narednu 2022. godinu planirao finansijska sredstva za pružanje podrške crnogorskim privrednicima. Uvažavajući analizu utemeljenu na parametrima kao što su: kapital Fonda iz kojeg izvire kreditni potencijal, izvori finansiranja dominantno usmjereni na klimatske projekte, te stepen izraženosti tražnje privrede u planu je da se plasira najmanje 150 mil €, što predstavlja povećanje od 25% u odnosu na plan za prethodnu godinu, navedeno je u Godišnjem planu rada.

Definisani prioriteti razvoja crnogorske privrede usmjeravaju aktivnost Fonda ka pružanju podrške sljedećim segmentima:

- Rast i razvoj mikro, malih, srednjih i srednje kapitalizovanih preduzeća, sa posebnom pažnjom na podršku:

- o Ključnim razvojnim sektorima kao što su: industrija, poljoprivreda i usluge, prvenstveno turističke
- o Održavanju i/ili poboljšanju likvidnosti
- Inkluzivni rast i razvoj kroz podršku preduzetništvu i posebnim ciljnim grupama (mladi, početnici u biznisu, žene, visokoškolci, tehnološki viškovi, individualni poljoprivredni proizvođači, zanatlije);
- Zelena ekonomija i digitalna tranzicija
- Podrška infrastrukturnim projektima u cilju unaprjeđenja kvaliteta života ravnomjernog regionalnog razvoja.

INSTRUMENTI FINANSIJSKE PODRŠKE

Portfolio koji je na raspolaganju se odnosi na:

- kratkoročne kredite;
- srednjoročne kredite;
- dugoročne kredite.

Kratkoročnim kreditima se finansiraju tekuća aktivnost i likvidnost preduzeća kroz otkup potraživanja (faktoring finansiranje). Njihova je ročnost do godinu dana, pretežno se koriste za pripremu turističke ili poljoprivredne sezone, kao i za sve one potrebe kojima se održava likvidnost preduzeća.

Srednjoročni krediti su namijenjeni finansiranju potreba privrede koje zahtijevaju ročnost od jedne do pet godina.

Dugoročni krediti su krediti čija je ročnost preko pet godina, i kojima se često finansiraju veće investicije i razvojni projekti. Ovi krediti mogu biti namijenjeni za ulaganja u investicione projekte i projekte od strateškog značaja za privredu.

Fond će nastaviti da koristi COSME i EaSI garantne šema, a takođe se očekuje da će Fond, kroz buduću saradnju sa Kreditno garantnim fondom, biti u mogućnosti dodatno da osnaži podršku crnogorskim privrednicima.

Osim navedenih instrumenata podrške rastu i razvoju crnogorske privrede, realizovaće se i ostali instrumenti u skladu sa prioritetima (grantovi, subvencije i sl.)

Uslovi po kojima će se realizovati instrumenti u 2022. godini će biti preciznije definisani u okviru pojedinačnih kreditnih linija za 2022. godinu.

Kamatna stopa je i instrument promovisanja prioriternih djelatnosti i nivoa investicione aktivnosti. U skladu sa tim, stimulacije tj. umanjenja kamatnih stopa će se odobravati u skladu sa prioritetima i mogućnostima.

Fond će i u narednom periodu obezbijediti posebne uslove za one subjekte koji projekte realizuju u opštinama sjevernog regiona i u opštinama koje su ispod prosjeka razvijenosti na nivou Crne Gore. Pored posebno definisanih uslova za opštine koje su ispod prosjeka razvijenosti i opštine sjevernog regiona, Fond će definisati i stimulacije za ove opštine, ali i za one subjekte koji realizacijom projekta planiraju da zaposle više novih lica bez obzira na regionalnu pripadnost projekta.

Stimulacija će se ogledati u smanjenju kamatne stope.

Kreditna podrška sektoru MMSP, preduzetnicima i srednje kapitalizovanim preduzećima posredstvom i uz učešće poslovnih banaka realizuje se na osnovu potpisanog Protokola o poslovnoj saradnji sa svim bankama u Crnoj Gori, koje su iskazale svoj interes i spremnost da učestvuju u ovim aktivnostima.

Osnovna razlika između pomenuta dva aranžmana je u tome što za klijente koji svoje kreditne aranžmane realizuju posredstvom i uz garanciju poslovnih banaka, banka snosi kompletan kreditni rizik, sama definiše instrumente obezbjeđenja sa krajnjim korisnicima, ali se pridržava uslova kreditiranja definisanih kreditnom politikom Fonda.

Kreditni uslovi po kojima će se realizovati instrumenti Fonda za 2022. godinu, ka krajnjem korisniku, su sljedeći:

- Iznos kredita do 5 mil €;
- Rok otplate kredita do 15 godina (uključujući mogućnost korišćenja grejs perioda);
- Grejs period do 5 godine;
- Proporcionalan sistem obračuna kamata prilagođen potrebama privrede i održivosti Fonda

Izuzetno, maksimalni iznos kredita/factoringa biće na nivou do 10 mil€, uz uvažavanje limita izloženosti definisanih aktima Fonda.

Za sve projekte koji su od posebnog značaja i/ili zahtijevaju bilo kakva odstupanja od gore navedenih kriterijuma i limita izloženosti, tražiće se posebno odobrenje od strane osnivača.

Poštujući principe dosadašnjeg poslovanja, sljedeće djelatnosti neće biti predmet podrške ni u 2022. godini:

- Proizvodnja i prodaja vojne opreme ili usluga;
- Građevinarstvo u cilju prodaje stambenih jedinica;

- Učešće u projektima kojima se krše međunarodno priznata prava radnika, uključujući bezbjednost na radu, pravila i procedure u Crnoj Gori;
- Bilo koja aktivnost koja se smatra nezakonitom ili štetnom po okolinu i opasnom za ljudsko zdravlje;
- Bankarstvo i osiguranje;
- Trgovina valutama i hartijama od vrijednosti;
- Nemoralne i nelegalne aktivnosti.

UPRAVLJANJE RIZICIMA

Konstantan rast portfolija plasmana Fonda tokom poslednjih godina, povećava značaj regularnih procjena rizika i adekvatnog monitoringa portfolija.

S obzirom na zakonom definisanu djelatnost, Fond se u svom poslovanju susrijeće sa različitim vrstama rizika koji mogu imati negativan uticaj na finansijski rezultat i kapital. S tim u vezi, adekvatan sistem upravljanja rizicima predstavlja ključ dugoročnog uspjeha i održivosti institucije, a sve u cilju minimiziranja rizika u poslovanju i naravno uz ispunjenje definisane misije.

Prepoznajući ove intencije, Fond je u svoje poslovanje uveo kulturu upravljanja rizicima, kao način za efikasan rast i razvoj svih aspekata poslovanja u budućnosti.

Fond u svom poslovanju koristi koncept upravljanja rizicima u skladu sa regulativom koju je propisala Centralna banka Crne Gore, ali i u skladu sa najboljom bankarskom praksom.

Iako je u svom poslovanju izložen većem broju rizika, Fond je prepoznao potrebu aktivnog upravljanja posebno sledećim vrstama rizika: kreditni rizik, rizik likvidnosti, rizik kamatne stope i operativni rizik. Upravljanje ovim rizicima je od presudnog značaja, jer se neadekvatnom procjenom i kontrolom rizika i po samo jednom pojedinačnom plasmanu ili transakciji može ugroziti finansijski sistem Fonda.

Upravljanje kreditnim rizikom predstavlja ključnu komponentu sveobuhvatnog sistema upravljanja rizicima i od presudnog je značaja za dugoročan uspjeh. Kreditni rizik je osnovni rizik sa kojim se Fond u svom poslovanju suočava i u 2022. godini će nastaviti da mu se posvećuje posebna pažnja. Ovo se ostvaruje na način što se kreditnim rizikom upravlja na individualnom nivou i na portfolio nivou.

Na individualnom nivou, sveobuhvatna i temeljna procjena rizičnog profila svakog dužnika podrazumijeva prikupljanje dovoljno relevantnih informacija o zajmotražiocu i razmatranje glavnih faktora i to: namjena plasmana i izvori otplate, sposobnost servisiranja kredita u predviđenom roku otplate, dinamika i izvori otplate kredita, finansijsko stanje korisnika kredita u poslednje tri godine uključujući i dostupne podatke za tekuću godinu, osjetljivost na promjene ekonomskih i tržišnih uslova,

kreditna istorija zajmotražioca, trenutna kreditna sposobnost kao i procjena kreditne sposobnosti u budućnosti na osnovu projekcije budućih gotovinskih tokova u različitim scenarijima, stanje u sektoru privrede u okviru koje zajmotražilac posluje, njegov položaj u sektoru i adekvatnost i kvalitet sredstava obezbjeđenja, posebno sa aspekta utrživosti kolaterala.

Pandemija i pad ekonomske aktivnosti je uticao na kašnjenje u otplati kredita i potrebu restrukturiranja kreditnih zaduženja, kako klijenata koji posluju u ugroženim sektorima, tako i klijenata koji su već imali određene poteškoće u poslovanju, a koji su pojavom COVID-19 produbili i ugrozili redovno poslovanje.

Imajući u vidu da se očekuje da 2022. bude godina ekonomskog oporavka crnogorske privrede, te da se očekuje i značajnija investiciona aktivnost i kreditna tražnja za finansiranjem iste, Fond će primjenjivati sljedeće limite u kreditiranju:

- Izloženost Fonda prema jednom licu ili grupi povezanih lica ne može iznositi više od 10% sopstvenog kapitala Fonda, pri čemu za određene klijente, po diskrecionoj ocjeni Fonda, maksimalna izloženost može iznositi najviše 20% sopstvenog kapitala Fonda, posebno cijeneći kreditni bonitet klijenta, kapitalizovanost, kolateralizaciju plasmana i druge relevantne faktore;
- Izloženost Fonda prema jednom licu ili grupi povezanih lica po osnovu kredita za realizaciju projekta od lokalnog, regionalnog ili državnog značaja, može prelaziti prethodno definisan limit od 20% kapitala Fonda, ali najviše do 50% sopstvenog kapitala Fonda i može se odobriti samo uz saglasnost Vlade Crne Gore;
- Ukupan iznos 20 najvećih izloženosti Fonda, isključujući izloženosti kredita za finansiranje projekata od lokalnog, regionalnog i državnog značaja, može iznositi najviše 250% kapitala Fonda.
- Ukupan iznos velikih izloženosti ne može biti veći od 500% sopstvenog kapitala Fonda;
- Izloženost Fonda prema poslovnoj banci (kreditni plasirani preko poslovnih banaka, bez depozita) ne može iznositi više od 25% sopstvenog kapitala Fonda.

MONITORING I NAMJENSKA KONTROLA FINANSIJSKIH PLASMANA

Tokom 2022. godine, kao i u prethodnom periodu, nastaviće se sa kontrolom namjenskog korišćenja finansijskih plasmana u skladu sa procedurama i internim aktima Fonda.

Odobrena kreditna sredstva se moraju utrošiti namjenski. Namjena sredstava u pogledu strukture (osnovna/obrtna) definisana je uslovima finansijske podrške Fonda.

Korisnici finansijskih sredstava obavezni su da, u skladu sa Ugovorom koji zaključuju sa Fondom, omoguće predstavnicima Fonda nesmetanu kontrolu i obezbijede zahtijevanu dokumentaciju za vršenje kontrole.

Sadržaj i postupak kontrole namjenske upotrebe finansijskih sredstava zavisi od toga da li se finansijska sredstva odobravaju direktno ili posredstvom i uz garancije poslovnih banaka, kao i od samog načina realizacije sredstava kredita.

MEĐUNARODNA I DOMAĆA SARADNJA

Strateške odrednice ekonomskog razvoja crnogorske privrede su osnov za kreiranje programa podrške Fonda i u tom kontekstu su sve aktivnosti usmjerene ka kreiranju novih radnih mjesta i pomaganju ključnih oblasti crnogorske ekonomije u smislu dinamičnijeg ekonomskog rasta i sveobuhvatnosti razvoja.

Finansiranje rasta i razvoja predstavlja integrisani pristup obezbjeđivanju sredstava baziran na mobilisanju sopstvenih izvora, međunarodnih izvora, kao i maksimiziranju iskorišćenosti inovativnih izvora i mehanizama finansiranja.

Uloga Fonda je podrška rastu i razvoju crnogorske privrede, u saradnji sa domaćim i međunarodnim finansijskim institucijama i uz podršku Vlade Crne Gore, kroz obezbjeđenje finansijske i druge podrške biznisu, usmjerene ka održivim, orijentisanim biznisima u svim sektorima, a pogotovo onim gdje Vlada Crne Gore prepoznaje najveći potencijal.

Fond posluje pod tržišnim principima tj. sredstva obezbjeđuje na međunarodnom finansijskom tržištu, pa je aktivnost međunarodne saradnje od posebnog značaja predstavlja uslov za pružanje povoljnih i dostupnih sredstava crnogorskim privrednicima, ali i za uvođenje inovativnih rješenja za razvoj poslovne zajednice.

Crna Gora je država koja je imala najveći pad realnog BDP-a u 2020. godini u Evropi, koji je iznosio -15,3%. Uslijed zatvaranja granica, mjera socijalne distance i mjera prevencije širenja pandemije, turistička privreda i sa njom povezane uslužne djelatnosti i djelatnosti smještaja, koje čine i do trećine ukupne ekonomske aktivnosti u Crnoj Gori bile su najviše pogođene, čime je izvoz usluga pretrpio pad od čak 961,65 mil € u 2020. godini.

Tekuća kriza je apostrofirala boljke crnogorske privrede, koncentrisane na navedene ekonomske aktivnosti, i kao stratešku neophodnost u prvi plan postavila restrukturiranje ekonomije u srednjem roku ka sektorima prerađivačke industrije, šumarstva, saobraćaja, skladištenja i transporta, energetike, ali i ka brzorastućem sektoru informisanja i komunikacija, koji su pokazali značajnu otpornost na eksterni šokove. Ako uzmemo u obzir da je Crna Gora gotovo u potpunosti otvorena ekonomija, članica Svjetske trgovinska organizacija (STO), još više je naglašen značaj promjene ekonomske paradigme naše zemlje, kako bi postigli veći nivo otpornosti ekonomije.

Upravo je Fond, kao državna razvojna institucija u ovoj fazi razvoja, neophodan kao katalizator povoljnih uslova finansiranja ka navedenim sektorima, te kako bi se povećala njihova atraktivnost, što u krajnjem privlači domaće i strane direktne investicije, kao okosnice strategije razvoja naše ekonomije.

Uzevši u obzir da je jedno od osnovnih teorijskih stanovišta državnih razvojnih finansijskih institucija alokacija resursa u strateški važne, ali kratkoročno profitno neinteresantne aktivnosti, kao i uloga kriznog finansijera kao što je slučaj u krizi indukovanoj pandemijom virusa COVID-19, to je adekvatna i pravovremena međunarodna saradnja dobila dodatno na značaju u 2021. godini.

U ovom dijelu, izuzetno je važna uloga i obaveza Fonda, koja proističe iz potpisanih ugovora s međunarodnim kreditorima, snažan fokus na „ozelenjavanje“ crnogorske ekonomije, kako bi se dostigli nacionalno definisani ciljevi Crne Gore u smislu Pariškog sporazuma, koji su obaveza svake zemlje kandidata za prijem u članstvo u EU. Fond je tokom proteklih godina značajno povećao aktivnosti u ovoj oblasti, dok se značajno intenziviranje očekuje tokom 2022. godine uspostavljanjem savremenog metodološkog okvira baziranog na inovativnim međunarodnim praksama i rješenjima.

Usljed krize, agencija za kreditni rejting „Standard&Poors“ je oborila svoje ocjene prognoze za crnogorsku privredu, u maju 2020. godine i u martu 2021. godine, sa B+ sa pozitivnim izgledima na B+ sa negativnim izgledima i na B sa stabilnim izgledima respektivno. Agencija „Moody's“ je takođe afirmisala pogoršanje stanja ekonomije oborivši kreditni rejting države sa B1 sa pozitivnim izgledima na B1 sa stabilnim izgledom.

Međutim, uspješna turistička sezona i predstavljanje Programa ekonomskih mjera Vlade Crne Gore za 2022. godinu, su naišli na snažnu međunarodnu podršku, tako da se tokom 2022. godine očekuje značajan rast privredne aktivnosti.

Ovim povodom, veoma je važno naglasiti da na osnovu najnovijeg istraživanja preduzeća EIB-EBRD-WB (iz 2019. godine), oko 47% preduzeća u Crnoj Gori okarakterisano je kao finansijski ograničeno, uglavnom zbog nepovoljnih kamatnih stopa, uprkos njihovom značajnom smanjenju od 2015. godine, u čemu je Fond imao snažnu ulogu katalizatora. Takođe je važno pomenuti i analizu Svjetske banke koja pokazuje da je u 2017. kreditni jaz (nedostatak sredstava) na crnogorskom finansijskom tržištu iznosio 16% BDP -a, ili približno 631 mil € .

1. EIB grupa

a. Evropska investiciona banka (EIB)

Evropska investiciona banka (EIB) je finansijska institucija Evropske unije. Kroz investicione projekte i programe, podstiče uravnotežen razvoj i ekonomsku i socijalnu koheziju u državama članicama EU, kao i van Evropske unije. EIB je najveća multilateralna kreditna institucija na svijetu i jedan od najvećih pružalaca klimatskog finansiranja.

Izmjenom kreditne politike u sektoru energetike, odnosno ukidanjem finansijske podrške za projekte vezane za eksploataciju fosilnih energenata, EIB je zvanično od kraja 2019. godine predstavio ambiciozan projekat kako bi postao „Klimatska banka Evropske unije“. Kako bi postigla postavljene klimatske ciljeve, EIB grupa je definisala „Mapu puta klimatske banke EIB grupe“ koja podržava „Evropski Zeleni plan“, sa ambicioznim ciljem da EU postane ugljenično-neutralna do 2050. godine.

Banka EU je u Crnoj Gori aktivna od 1977. godine i do sada je dala skoro milijardu eura povoljnih kredita subjektima u Crnoj Gori, uglavnom za podršku malim, srednjim i srednje kapitalizovanim preduzećima, kao i razvoju infrastrukture (prevashodno transportne, komunalne, energetske i obrazovne).

Međunarodna saradnja sa ovom institucijom je rezultirala potpisivanjem prvog Ugovora o finansiranju između naših dvaju institucija 2012. godine, donošenjem odluke o odobrenju kreditnih sredstava u iznosu od 50 miliona eura Fondu.

Sve do danas saradnja naših dvaju Institucija se razvijala i doprinijela povećanju ukupnog portfolia Fonda. EIB je vremenom postao glavni strateški međunarodni partner Fonda. Ukupno zaključeni kreditni aranžmani sa EIB-om su do sada vrijedni 470 mil €, kroz pet finansijskih okvira i jednim odvojenim vanrednim (COVID) ugovorom iz 2020. godine.

Kreditna sredstva su plasirana preduzetnicima, mikro, malim, srednjim i srednje kapitalizovanim preduzećima, ali i za infrastrukturne i ekološke projekte, javnim preduzećima i lokalnim samoupravama, što dovoljno govori o EIB-u kao najznačajnijem međunarodnom partneru Fonda.

Nakon detaljne analize efekata EIB finansiranja u Crnoj Gori putem Fonda, iz novembra 2019. godine, EIB je odlučio da dodatno osnaži saradnju sa Fondom, utvrdivši da se upravo kroz saradnju s IRFom ostvaruje najveći efekat u okviru razvojnog mandata koji banka EU ima u Crnoj Gori. Ova analiza je afirmisala uticaj EIB finansiranja u Crnoj Gori putem Fonda. Istaknuto je da je Fond uticao na ispravljanje distorzija tržišta, kroz značajno niže kamatne stope, te produženu ročnost kredita na crnogorskom finansijskom tržištu. Istaknut je izuzetan uticaj Fonda na razvoj mikro, malih preduzeća i registrovanih preduzetnika, jer su im sredstva obezbijeđena od EIBa i Fonda pomogla da ostvare značajan rast prihoda, zaposlenosti, neto profita, ali i doprinijela smanjenju sive ekonomije. Takođe, istaknuto je da su sredstva pomogla rast konkurentnosti klijenata, razvoj novih proizvoda, geografsko širenje prodaje, itd.

Kontinuitet uspješne saradnje, koja se sada osim finansiranja preduzetnika i opšteg MMSP sektora, srednje kapitalizovanih preduzeća (mid-caps), preduzeća javnog sektora, širi i na projekte klimatske akcije (projekti koji imaju za cilj ispunjavanje ciljeva zaštite životne sredine kao što su energetska efikasnost, smanjenje emisija gasova koji izazivaju efekat „staklene bašte“, ulaganje u obnovljive izvore energije, generalnu resursnu efikasnost, upravljanje vodama, otpadom, ali i za zaštitu zdravih ekosistema

u Crnoj Gori), čini novi finansijski okvir na ukupan iznos od 150 mil €, koji će započeti svoju realizaciju kroz Ugovor potisan u novembru 2021. godine na iznos od 50 mil €.

S obzirom na veliki potencijal za navedene investicije, klimatski projekti imaju za cilj ubrzanje post-pandemijskog oporavka, ali i transformaciju ekonomije ka energetski pozitivnoj, afirmišući potencijale razvoja energetike, kao i dostizanje ugljenično-neutralne ekonomije, čime bi Crna Gora bila usklađena sa najnovijim projekcijama EU za 2050. godinu.

Takođe, u cilju podrške zapošljavanja mladih ljudi u Crnoj Gori, Fond je dio „EYET“ inicijative EIB-a. Ovom inicijativom se dodatno stimulišu privrednici da, ukoliko zaposle izvjesni broj mladih osoba u zavisnosti od veličine preduzeća, ostvare dodatno umanjenje kamatne stope kod Fonda.

Fond je, pored dosadašnje finansijske podrške EIB-a zatražio i njihovu tehničku podršku u dijelu revizije organizacionog i poslovnog modela odnosno definisanja strategije i planova za sistemsko unaprjeđenje, koji bi bili bazirani na sveobuhvatnom pregledu pravnog i institucionalnog okruženja u kome Fond posluje, ali i na najboljim međunarodnim praksama državnih razvojno-orijentisanih finansijskih institucija.

Cilj ovog zadatka je snaženje kapaciteta Fonda, kako bi bili u mogućnosti da osnažimo finansijske usluge u korist MMSP sektora i preduzetnika u Crnoj Gori, u kontekstu EU integracija i dostizanja ciljeva održivog razvoja. U sklopu navedenog, a u skladu sa razmišljanjima prisutnim u Vladi CG koja se odnose na osnivanje Crnogorske razvojne banke, sagledaće se i mogućnost transformacije Fonda, a sve u skladu sa potrebama crnogorske privrede i najboljom međunarodom praksom državnih razvojno-orijentisanih finansijskih institucija u EU.

Druga oblast koja bi bila u fokusu ovog zadatka je unaprjeđenje sistema za monitoring i evaluaciju (M&E sistem).

Na ovu inicijativu EIB je potvrdno odgovorio, te je u toku pisanja ovog godišnjeg plana (oktobar 2021. godine) završen proces javne nabavke za odabir adekvatnih konsultanata, a što je u nadležnosti EIB-a. Sredstva za ovu tehničku pomoć EIB u iznosu 400 hiljada EUR će obezbijediti kroz Inicijativu za ekonomsku otpornost (ERI inicijativa EIB-a).

b. Evropski investicioni fond

Evropski investicioni fond (EIF) je specijalizovan u domenu pružanja finansijskih usluga mikro, malim i srednjim preduzećima širom Evrope. Vlasnici ovog fonda su EIB, EU, kao i širok spektar javnih i privatnih banaka i finansijskih institucija.

Fond je uspostavio saradnju koja se odnosi na implementaciju COSME programa kao i programa zapošljavanja i socijalne inovacije (EaSI).

COSME program

COSME je program EU namijenjen razvoju konkurentnosti preduzetnika i preduzeća u EU i zemijama kandidatima za članstvo, koji je počeo 2014. godine i traje do kraja 2021. godine. Ukupan budžet ovog programa iznosi 2,3 milijarde eura.

Programski ciljevi su:

1. Olakšan pristup finansijama;
2. Podrška internacionalizaciji i pristupu novim tržištima;
3. Stvaranje poslovnog okruženja pogodnog za razvoj preduzetništva;
4. Razvoj preduzetničke kulture.

COSME je program kojim se sprovodi u djelo „Small Business Act“ (SBA), čime odražava političku volju Evropske komisije da prizna centralnu ulogu malih i srednjih preduzeća u ekonomiji EU.

COSME garancija omogućava pokrivenje, garanciju kredita (transakcija krajnjih korisnika) Fonda kao krajnjem korisniku, koja za krajnji cilj ima olakšan pristup finansijama za preduzetnike i preduzeća koje imaju dobru i održivu poslovnu ideju ali takođe imaju i problema sa prikupljanjem dovoljnog kolaterala da bi ostvarili svoj poslovni poduhvat. Cilj COSME garantnog fonda je komplementaran Fondu kao finansijskoj instituciji koja omogućuje pristup finansijama za ugrožene grupe građana poput svršenih visokoškolaca, preduzetnika, žena u biznisu, malih poljoprivrednih proizvođača, zanatlija itd.

Ugovor sa EIFom, o korišćenju COSME garancije je potpisan u martu 2019.godine. Ovim Ugovorom je pokriven obim portfelja do 75 mil EUR. Fond je počeo sa realizacijom ove garancije u drugom kvartalu 2020. godine. EIF je tokom COVID pandemije poboljšao određene uslove COSME garancije, tako da je period dostupnosti garancije produžen do 31.12.2023. godine.

Program zapošljavanja i socijalne inovacije (EaSI)

Program zapošljavanja i socijalne inovacije (EaSI) je instrument finansiranja na nivou EU, pokrenut od strane Evropske komisije i namijenjen promociji visokog nivoa kvalitetnog i održivog zapošljavanja, garantujući adekvatnu socijalnu zaštitu, borbu protiv socijalne isključenosti i siromaštva i poboljšanja uslova rada.

Jedan od tri programska postulata EaSi programa je „Mikrofinansiranje i socijalno preduzetništvo“ u okviru kojeg funkcioniše finansijski instrument - EaSi garantni fond, čiji je organ upravljanja Evropski Investicioni Fond (EIF), namijenjen podršci mikrofinansiranju. Garantni instrument je posebno namijenjen mikrofinansiranju i socijalnom preduzetništvu. Jedan od njegovih ključnih ciljeva je povećanje dostupnosti i pristupa finansijama ugroženim grupama koje žele da pokrenu sopstveni biznis, mikro preduzećima i socijalnim preduzećima, kako u fazi pokretanja tj. osnivanja preduzeća, tako i u fazi razvoja.

Jako je važno istaći da su ciljevi Fonda kao nacionalne razvojne finansijske institucije usklađeni sa programskim ciljevima samog EaSi programa, kao što su rodna

ravnopravnost u pristupu finansijama, borba protiv nezaposlenosti, socijalne isključenosti, kreiranje visokokvalitetnih i održivih radnih mjesta i slično.

S tim u vezi, Fond je u januaru 2020. godine potpisao Ugovor o garanciji kojim je definisan dozvoljeni obim portfelja pokrivenog EaSi garancijom od 5 miliona eura.

EaSi garantni fond je dostupan Fondu do kraja 2024. godine.

2. Razvojna banka Savjeta Evrope (CEB)

CEB doprinosi implementaciji socijalno orijentisanih investicionih projekata kroz tri sektorske linije, redom:

- Inkluzivni rast: rad na garantovanju pristupa ekonomskim mogućnostima kako bi se svima obezbijedila prosperitetna budućnost;
- Podrška ugroženim grupama: pomoć u integraciji najugroženijih građana kako bi se njegovalo raznovrsnije društvo.
- Održivost životne sredine: podrška društvu za život koje promoviše održivost životne sredine, ublažava i prilagođava se klimatskim promjenama.

Fond je prepoznao mogućnost saradnje sa ovom razvojnom institucijom, te je aplicirao za finansijska sredstva kojima bi se podržalo preduzetništvo i razvoj MMSP kao okosnice razvoja crnogorske privrede. Fondu je odobreno 30 mil EUR, tako da je prvi Ugovor potpisan u martu 2018. godine. Ovim sredstvima CEB-a se podržavaju krediti do 100,000.00 EUR uz maksimalan udio CEB-a do 50,000.00 EUR odnosno 50%, i to za finansiranje onih klijenata koji se nalaze u ekonomski nerazvijenim regionima države kao i za finansiranje ekonomski ugroženih grupa građana poput radnika proglašanih tehnološkim viškovima iz procesa tranzicije, svršenim visokoškolicima, ženama u biznisu, početnicima u biznisu, kao i malim poljoprivrednim proizvođačima ali i ostalim individualcima kao što su zanatlije ili privrednici u okviru ostalih strukovnih udruženja.

U mart 2021. godine CEB-u je odobrio drugi po redu Ugovor o finansiranju. U pitanju su kreditna sredstva namijenjena za poboljšanje uslova života na mikro-lokacijama u urbanim i ruralnim zonama širom nerazvijenih djelova Crne Gore.

Ovaj kreditni aranžman je u potpunosti usklađen sa jednim od sektora djelovanja Fonda, a to je podrška realizaciji infrastrukturnih projekata, projekata vodosnabdjevanja, tretmana otpadnih voda, projekata zaštite životne sredine, ali i podsticanja projekata od lokalnog, regionalnog i državnog značaja sa posebnim osvrtom na ujednačen regionalni razvoj.

Iako veliki dio opština ispod prosjeka razvijenosti u Crnoj Gori, kao ciljna grupa ovog Projekta, ima sužen manevarski prostor za prijeko potrebne komunalne investicije i uopšteno investicije sa namjenom poboljšanja uslova življenja i privređivanja, Fond je ušao u ovaj projekat ohrabren mogućnošću rješenja kolateralizacije kredita putem Egalizacionog fonda, ali i izuzetno povoljnim uslovima finansiranja koje obezbjeđuje

CEB, kao što su učešće u troškovima investicije od čak 75% kao i najniža kamatna stopa na međunarodnom tržištu, za ove razvojne i socijalno orijentisane namjene.

U martu 2021 godine, Administrativni Odbor CEB-a je odobrio predmetni zajam na iznos od 30 mil €, u skladu sa svojim sektorskim linijama: Inkluzivni rast i Održivost životne sredine. Potpisivanje ovog aranžmana se očekuje do kraja 2021. godine. U cilju efikasne realizacije ovog aranžmana, Fond je u novembru 2021. godine organizovao Konferenciju "Izvori finansiranja zelene i digitalne tranzicije i unapređenja infrastrukture sjevernog regiona Crne Gore" za 13 opština na sjeveru Crne Gore, kako bi predstavnike opština informisali o povoljnim mogućnostima za realizaciju planiranih projekata u ovoj oblasti.

3. Investicioni okvir za Zapadni Balkan (WBIF)

Investicioni okvir za Zapadni Balkan (WBIF) je regionalni mehanizam za kombinovano finansiranje koji podržava proširenje EU i društveno-ekonomski razvoj u Albaniji, Bosni i Hercegovini, Kosovu, Crnoj Gori, Severnoj Makedoniji i Srbiji.

WBIF je osnovan 2009. godine kao zajednička inicijativa Evropske komisije, Banke za razvoj Saveta Evrope, Evropske banke za obnovu i razvoj, Evropske investicione banke i nekoliko bilateralnih donatora. Grupa Svetske banke, Razvojna banka KfW i AFD (Agence Francaise de Developpement) su se kasnije pridružile Okviru.

(WBIF) podržava društveno-ekonomski razvoj i pristupanje EU širom Zapadnog Balkana kroz obezbeđivanje finansijske i tehničke pomoći za strateške investicije u sektorima energetike, životne sredine, socijalnog, transportnog i digitalne infrastrukture. Takođe podržava inicijative za razvoj privatnog sektora.

Okvir dodjeljuje, na osnovu konkursnih procedura, grantove za aktivnosti pripreme infrastrukturnih projekata kao i za investicije.

U cilju efikasne realizacije ovog aranžmana, Fond je, u saradnji sa EU delegacijom u Crnoj Gori i Kancelarijom za evropske intergacije Vlade Crne Gore, u novembru 2021. godine organizovao Konferenciju "Izvori finansiranja zelene i digitalne tranzicije i unapređenja infrastrukture sjevernog regiona Crne Gore" za 13 opština na sjeveru Crne Gore, kako bi predstavnike opština informisali o načinu rada i mehanizmima prijavljivanja za u cilju realizacije strateških projekata u njihovim opštinama.

Tokom 2022. godine Fond će intezivirati aktivnosti u cilju kreiranja adekvatnog okvira i umrežavanja nadležnih institucija kako bi mogućnosti kombinovanog finansiranja bile optimalno iskorišćene.

4. UNDP (United Nations Development Programme)

Jedna od najvažnijih zadataka kancelarije UNDP-a u Crnoj Gori je pružanje podrške u sprovođenju ključnih reformi na putu pridruživanja Evropskoj uniji. U partnerstvu sa Vladom Crne Gore, organizacijama, opštinama i drugim subjektima, UNDP se fokusira

na rezultate u tri najznačajnije oblasti – demokratskom upravljanju, socijalnoj inkluziji i održivom razvoju.

UNDP je u Fondu prepoznao pouzdanog partnera u kreiranju instrumenata sprovođenja programa za rodnu ravnopravnost IPA 2010. Kompletan program koji ima za cilj da poboljša položaj žena u domenu njihovog ličnog integriteta, ekonomskog napretka i političke zastupljenosti, financiran je od strane Evropske unije, a realizovan u saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava. U 2015. godini je raspisana posebna kreditna linija za ovu ciljnu grupu, čija se implementacija nastavlja svih ovih godina uz izuzetnu uspješnost u realizaciji gdje je Fond bio finansijer odnosno pružalac kreditnih sredstava, dok su UNDP i Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava zaduženi za informisanost i pružanje raznih oblika biznis obrazovanja korisnicama kreditnih sredstava/programa, kao i za monitoring koji podrazumijeva stalni kontakt korisnica i predstavnika ovih institucija.

Nastanak ove kreditne linije je uticao da od 2017. godine Fond ponudi i beskamatnu kreditnu liniju za žene u biznisu sa ciljem uticaja na rast ženskog preduzetništva generalno zapošljavanja žena u Crnoj Gori.

Od kraja 2017. godine, Fond je zajedno sa UNDP-om, GEF-om, Prijestonicom Cetinje i Ministarstvom održivog razvoja i turizma pripremao projekat „Razvoj zelenih biznisa u Crnoj Gori“. Premda je realizacija projekta počela u 2019. godini, projektni zadaci koji se tiču Fonda su počeli sa realizacijom u 2020. godini.

Cilj projekta „Razvoj zelenih biznisa u Crnoj Gori“ je promovisanje poslovnih inicijativa sa niskim udjelom ugljenika, stvaranje zelenih radnih mjesta i dekarbonizacija crnogorske ekonomije.

Ciljevi projekta, kada je u pitanju Fond su dizajn novih ili/ redizajn postojećih kreditnih linija koji se tiču projekata klimatske akcije kao i pružanje tehničke pomoći Fondu u marketingu, prikupljanju i ocjenjivanju zahtjeva za zelenim kreditima. Takođe su ciljevi: revidiranje unutrašnjih politika koje integrišu finansiranje zelenog poslovanja u ukupni portfolio Fonda ali i kreiranje podsticajne grant šeme plaćanja po učinku, koja ima za cilj da pokrene i animira zainteresovane investitore za dalji razvoj klimatski orijentisanih investicija.

Prvi zadatak, koji je imao za cilj pomoć u dijelu davanja smjernica kako da se uspostavi sistem zelenog finansiranja, u Fondu je završen u prvom dijelu 2020. godine kada je objavljen konačni Izvještaj konsultantskog tima angažovanog na ovom zadatku.

Drugi projektni zadatak je rezultirao uvođenjem nove, inovativne kreditne linije u Avgustu 2021. godine – „Program podrške razvoju zelenih poslova u Crnoj Gori - fotonaponski paneli za privredu i poljoprivredu“.

Namjena ovog programa podrške je finansiranje realizacije projekata korišćenja OIE - za proizvodnju električne energije iz solarnih fotonaponskih sistema uz primjenu razmjene na mjestu konekcije. U okviru Programa postoji mogućnost sufinansiranja projekta kroz bespovratna podsticajna sredstva (subvenciju/grant) od strane Eko

fonda, ukoliko krajnji korisnik ostvari to pravo u skladu sa uslovima Programa odnosno Javnog konkursa koji realizuje Eko fond.

5. Francuska Agencija za Razvoj (Grupa Francuska Agencija za Razvoj)

Grupa Francuska Agencija za Razvoj (AFD) je javna ustanova koja sprovodi politiku Francuske u oblasti razvoja i međunarodne solidarnosti. Njene aktivnosti su usmjerene na finansiranje u oblastima klime, bio-diverziteta, mira, obrazovanja, urbanizma, zdravlja i upravljanja.

Pregovori sa AFD-om su počeli u prvom kvartalu 2020. godine, dok je Ugovor o finansiranju potpisan u aprilu 2021. godine. Od ukupnog iznosa od 50 miliona eura, 30 mil € je usmjereno na zelene projekte, dok će se sa 20 mil € podržati ugrožene grupe mikro klijenata, poput zanatlija ili malih poljoprivrednih proizvođača. Ugovor o kreditu je praćen i Ugovorom o grantu vrijednom 400 hiljada €, u vezi sa tehničkom pomoći.

6. IPA fondovi

Iako je Fond nacionalna razvojna finansijska institucija Crne Gore, to nas ne čini neprofitnom organizacijom. U tom smislu, Fond je ograničen kada su u pitanju aplikiranja za IPA fondove, kroz različite tematske pozive.

Međutim, Fond je u mogućnosti da u izvjesnoj mjeri pristupi ovim prepristupnim fondovima EU kroz nacionalno opredjeljena sredstva, kojima upravlja Vlada Crne Gore, odnosno Ministarstvo finansija i socijalnog staranja i Ministarstvo ekonomskog razvoja.

Tako je Fond je jedan od stejkholdera projekta „Poboljšanje pristupa finansijama privatnog sektora za konkurentnost i inovacije“ za čiju implementaciju je zadužen Direktor za finansiranje i ugovaranje sredstava EU prepristupne podrške (CFCU) ministarstva finansija i socijalnog staranja dok je korisnik Ministarstvo ekonomskog razvoja. Projekat je u fazi dizajniranja od Septembra 2017. dok je realizacija započela u 2020. godini.

7. Regionalne finasijske orgnizacije

Fond je uspostavio bilateralnu ali i multilateralnu saradnju sa većinom razvojnih institucija zemalja iz okruženja. Saradnja sa institucijama koje obavljaju iste ili slične poslove podrazumijeva razmjenu informacija i znanja, nabavku sredstava, uporedna iskustva, smanjenje rizika ali i druge vidove saradnje. Fond će iz ovih razloga nastojati da i u narednoj godini intenzivira kontakte i dobre odnose sa raznim međunarodnim institucijama, komercijalnim bankama, ministarstvima i ostalim institucijama javnog sektora u Crnoj Gori ali i institucijama koje obavljaju istu ili sličnu djelatnost kao i Fond u regionu i šire.

8. Banke na crnogorskom tržištu

Kreditna podrška sektoru MSP i preduzetnicima posredstvom i uz učešće poslovnih banaka realizuje se na osnovu potpisanog Protokola o poslovnoj saradnji sa svim bankama u Crnoj Gori koje su iskazale svoj interes i spremnost da učestvuju u ovim aktivnostima, kako bi se obezbijedio veći obim finansiranja crnogorske privrede.

9. Ministarstva i opštine

Fond posluje u cilju podrške ekonomske politike Vlade Crne Gore tako da je u svom radu velikim dijelom upućen na kontinuirano usaglašavanje i saradnju sa ministarstvima u cilju realizacije strateških prioriteta. Dosadašnja jako uspješna saradnja se bazirala na programima podrške namijenjenim sektoru turizma, poljoprivrede, zapošljavanju ranjivih grupa (mladi, žene i dr.) kroz podsticaje za preduzetništvo i mnoge druge.

Dugogodišnja saradnja se realizuje kroz inicijative IPARD i IPARD like za finansiranje privrednika koji se bave poljoprivredom i proizvodnjom hrane, za koje je Fond tokom prethodnih godina nudio posebne kreditne linije, što će se realizovati i tokom 2022. godine.

Podrška preduzetništvu i modernizaciji industrije se ostvaruje i u saradnji sa Ministarstvom ekonomskog razvoja, kroz više namjenskih programa, za koje takođe očekujemo da će biti realizovani i tokom 2022. godine.

Opštine u Crnoj Gori igraju ključnu ulogu u obezbjeđenju lokalnog ekonomskog razvoja određenog regiona i u 2022. godini pažnja će se posvetiti finansiranju infrastrukturnih projekata koji su u funkciji razvoja biznisa i/ili stvaranju uslova za nova radna mjesta.

OCJENA PROGRAMA RADA SA STANOVIŠTA DRŽAVNE POMOĆI

TRAJANJE IZVORA FINANSIRANJA

Program će se realizovati tokom 2022. godine.

PRAVNI OSNOV

Pravni osnovi za realizaciju ovog projekta su:

- Zakon o Investiciono razvojnom fondu Crne Gore („Sl. list CG“, br. 88/09, 40/10 i 80/2017);
- Godišnji plan rada Fonda za 2022. godinu.

OBLIK POMOĆI

Pomoć se dodjeljuje u subvencije kamatnih stopa.

KORISNICI

Korisnici na osnovu Plana Investiciono - razvojnog fonda za 2022. godinu su preduzetnici, mikro, mala, srednja i velika preduzeća.

PROCIJENJENI BROJ KORISNIKA

Od 101 do 500 korisnika.

VISINA DRŽAVNE POMOĆI

Ukupna sredstva predviđena Planom u 2022. godini iznose 150.000.000,00 eura za kredite (kratkoročne, srednjoročne i dugoročne).

U skladu je sa Uredbom o bližim kriterijumima, uslovima i načinu dodjele državne pomoći („Sl. list CG“, br. 27/10, 34/11 i 16/14) i Pravilnikom o listi pravila državne pomoći („Službeni list Crne Gore“, br. 35/14, 02/15, 38/15, 20/16) - Prilog 7a (u daljem tekstu: „Pravilnik“).

POSTOJANJE POMOĆI

Zakonom o kontroli državne pomoć utvrđeno je da je državna pomoć:

- 1) finansijska pomoć koja se direktno ili indirektno dodjeljuje iz državnog budžeta, odlukom Vlade Crne Gore (u daljem tekstu: Vlada), budžeta opštine, odlukom nadležnog organa opštine, uključujući fondove Evropske unije i druge javne fondove;
- 2) pomoć koja se dodjeljuje korisnicima koji obavljaju privrednu djelatnost, čime se dovode u povoljniji položaj u odnosu na druge učesnike na tržištu;
- 3) finansijska pomoć koja se ne pruža privrednim društvima pod istim uslovima, ili se pruža selektivno privrednim društvima na osnovu veličine privrednog društva, mjesta poslovanja ili mjesta registracije, ili je namijenjena jednom privrednom društvu;
- 4) pomoć koja ugrožava konkurenciju i utiče na trgovinu između Crne Gore i drugih država suprotno potvrđenim međunarodnim ugovorima.

Agencija je ustanovila da su sredstva za finansiranje ovog Plana javna sredstva obzirom da je IRF 100% u vlasništvu države Crne Gore.

Privredna društva koja budu korisnici sredstava iz Godišnjeg plana rada dobiće prednost koju inače ne bi dobili na tržištu, što će ih dovesti u povoljniji položaj u odnosu na konkurente koji se bave istom ili sličnom djelatnošću.

U vezi sa navedenim, Agencija za zaštitu konkurencije konstatovala je da Godišnji plan predstavlja državnu pomoć, u smislu Zakona o kontroli državne pomoći.

KUMULACIJA

Državna pomoć po ovom programu može se kumulirati za pokriće istih opravdanih troškova sa sredstvima drugih davalaca državne pomoći, ali s tim da zajedno ne smiju preći maksimalnu visinu državne pomoći.

OCJENA POMOĆI

Na osnovu gore navedenog, Agencija za zaštitu konkurencije je zaključila da mjere sadržane u Godišnjem planu ispunjavaju kriterijume iz Pravilnika, Prilog 7a - Regulatorna Komisije EU (br. 651/2014 od 17. juna 2014. godine o proglašavanju određenih kategorija pomoći spojivim sa unutrašnjim tržištem u primjeni čl. 107 i 108 Ugovora.

U dijelu koji se odnosi na kratkoročne kredite kojim će se finansirati tekuća aktivnost likvidnost preduzeća, Agencija smatra da se isti mogu dodijeliti samo u skladu sa de minimis pravilima državne pomoći, odnosno pomoć dodijeljena jednom privrednom društvu tokom perioda od tri fiskalne godine ne smije preći iznos od 200.000,00 eura, u skladu sa Pravilnikom, Prilog 7 - Uredba Komisije (EU), br.1470/2013 od 18. decembra 2013. godine o primjeni čl. 107 i 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije na pomoći male vrijednosti. U cilju primjene kriterijuma najvišeg dozvoljenog iznosa pomoći, Agencija je tačkom 4 ovog rješenja zadužila IRF kao davaoca de minimis pomoći da sve dodijeljene pomoći unese u de minimis registar. Registar de minimis pomoći je dostupan na internet stranici Agencije - www.azk.me.

Realizacija kreditnih linija Godišnjeg plana - Krediti za infrastrukturne projekte/projekte vodosnabdijevanja, projekte zaštite životne sredine, energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije, mora biti predmet posebne ocjene Agencije za zaštitu konkurencije za svaki infrastrukturni projekat za koji IRF bude opredijelio sredstva.

Realizacija navedenih projekata, u skladu sa Zakonom o kontroli državne pomoći, moguća je jedino uz poštovanja principa kumulacije, odnosno pokriće istih opravdanih troškova iz svih izvora moguće je do maksimalno dozvoljenog intenziteta državne pomoći.

Ukazujemo da se Agencija nije izjasnila u dijelu programa koji se odnosi na oblast poljoprivrede, jer u skladu sa članom 1 stav 2 Zakona, taj zakon se ne primjenjuje na podsticaje sektoru poljoprivrede i ribarstva.

Imajući u vidu navedeno odlučeno je kao u dispozitivu ovog rješenja.

Uputstvo o pravnoj zaštiti: Protiv rješenja se može pokrenuti upravni spor tužbom kod Upravnog suda u roku od 20 dana od dana prijema rješenja.

ČLAN SAVJETA
Jovana Tošković

ČLAN SAVJETA
Novo Radović

Kontakt osoba:

Siniša Milačić

e-mail: sinisa.milacic@azzk.me

tel: 020/239-010

Dostavljeno:

- Investiciono razvojni fond Crne Gore AD, Bulevar Sv. Petra Cetinjskog 126/I, Podgorica
- u spise predmeta i
- arhivi